

**MEZŐBERÉNY VÁROS
TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI
KONCEPCIÓJA**

**(MEZŐBERÉNY VÁROS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI
KONCEPCIÓJÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA A 314/2012.(XI.8.)
KORMÁNYRENDELET VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁSA ALAPJÁN)**

2021. március

Mezőberény Város Önkormányzata

Tartalomjegyzék

I.	Mezőberény jövőképe	6
I.1.	A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetre vonatkozóan	7
	Mezőberény társadalmi jövőképe.....	7
	Mezőberény gazdasági jövőképe	7
	Mezőberény táji- és természeti környezetre vonatkozó jövőképe	8
	Mezőberény épített környezetre vonatkozó jövőképe	8
I.2.	Mezőberény térségi szerepére vonatkozó jövőképe	8
I.3.	A településfejlesztési elvek rögzítése	11
	Egységben történő gondolkodás:	11
	Időtálló, fenntartható városfejlesztés:	12
	Hatékony fejlesztések:	12
	Szolidaritás, közösségi szemlélet.....	12
II.	Településfejlesztési célok	13
II.1.	A település átfogó fejlesztését szolgáló célok meghatározása	13
	Az átfogó célok bemutatása – GAZDASÁG	13
	Az átfogó célok bemutatása – TÁRSADALOM	13
	Az átfogó célok bemutatása – KÖRNYEZET	14
	Az átfogó célok bemutatása – INFRASTRUKTÚRA	14
	Az átfogó célok bemutatása – TÉRSÉGI SZEREP	14
	A tematikus célok:	14
	A tematikus célok indikátor rendszere.....	16
II.2.	Részcélok és a beavatkozások területei egységeinek meghatározása	17
	Városközpont	17
	Tótvég	18
	Németvég	18
	Magyarvég	19
	Északi kertváros	19
	Keleti kertváros	20
	Külterület	20
II.2.1.	A jövőkép, a településfejlesztési elvek, az átfogó cél és a részcélok kapcsolata	21
	A kapcsolat rendszer szemléltetése.....	21

II.2.2. A fejlesztési célok értelmezése az egyes településrészekre.....	22
Városközpont	22
Tótvég	22
Németvég	23
Magyarvég	23
Északi kertváros	24
Keleti kertváros	24
Külterület	25
A fejlesztési célok és a városrészek kapcsolata	25
III. Kiinduló adatok a további tervezési feladatokhoz	26
III.1. A stratégiához és a településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása	26
III.1.1. Társadalom.....	26
III.1.2. Gazdaság	30
III.1.3. Környezet	33
III.2. A meghatározott területigényes elemek alapján, javaslat a műszaki infrastruktúra fő elemeinek térbeli rendjére és a terület-felhasználásra irányuló településszerkezeti változtatásokra	37
III.3. Az örökségi értékek és a védettség bemutatása, javaslatok az örökség védelmére és az örökségi érték alapú, fenntartható fejlesztésére	38

Mezőberény küldetése az, hogy európai értékeket követő, a meglévőkre épülő, kulturálisan aktív és gazdaságilag fejlődő, környezettudatos, értékmegőrző és értékteremtő nyitott közösségként képessé váljon az itthon maradás lehetőségét biztosítani az itt élők és a felnövekvő nemzedékek számára, ezáltal a 21. század kulturális, természeti, társadalmi és gazdasági kihívásainak megfelelő élhető, lendületes, befogadó, összetartó és nyüzsgő kisvárossá váljon.

Közreműködők:

Czapp Zsuzsa
Gulyásné dr. Sáli Henrietta
Siklósi István

I. Mezőberény jövőképe

Mezőberény küldetése az, hogy európai értékeket követő, a meglévőkre épülő, kulturálisan aktív és gazdaságilag fejlődő, környezettudatos, értékmegőrző és értékteremtő nyitott közösségként képessé váljon az itthon maradás lehetőségét biztosítani az itt élők és a felnövekvő nemzedékek számára, ezáltal a 21. század kulturális, természeti, társadalmi és gazdasági kihívásainak megfelelő élhető, lendületes, befogadó, összetartó és nyüzsgő kisvárossá váljon.

A településfejlesztési koncepció, amely 2030-ig jelöli ki a város helyét a hazai és a térségi településhálózatban, bemutatja a város társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetének jövőbeni állapotát. A jövőképünk egy olyan határozott elgondolásunk, akár már előre igaznak tekintett elképzelésünk egy későbbi állapotról, eredményekről, amelyek eléréséért tevékenykedni fogunk. Mezőberény jövőképe egy hosszas egyeztetési folyamat eredményeképpen született meg, amely a helyi társadalmi és gazdasági szereplők aktív közreműködésével készült el; egy helyi szinten harmonizáló egység, amely az összes érdekelt fél egyetértésével alakult ki, hosszú távon is vonzó és motiváló erővel bír.

A jövőkép megfogalmazásakor a város gazdasági, emberi-társadalmi, valamint a földrajzi-elhelyezkedésbeli adottságaira és lehetőségeire támaszkodó, a város meglévő és hasznosítható erőforrásaira épített, hosszú távon is fenntartható és kivitelezhető állapotának megfogalmazása volt az elsődleges cél.

A koncepció alapvető célja és feladata, hogy meghatározza annak a Mezőberénynek az összetett, komplett, minden szegmensre kiterjedő jövőképét, amely valamennyi lakója számára élhető, az ide látogató számára vonzó. Mezőberény az a kisváros, aki a fenti eszme megvalósításához megismeri, őrzi és ápolja a történelmi-szellemi-kulturális örökségét, megerősíti a kötődő összetartozásait, biztosítja az élhető környezetet az épített és a természeti környezetében egyaránt, biztosítja a gazdaság és a természet együtt állását és fenntartható fejlődését, tudást és munkát, szellemi kikapcsolódást és felüdülést ad a lakóinak, esélyt és felemelkedési lehetőséget biztosít a rászorulóinak.

Az élhető, lendületes, befogadó, összetartó és nyüzsgő kisvárosi helyzetét a gazdasági tevékenységének fellendítésével és stabilitásával, az ellátó rendszerek kiépítésével és működtetésével igyekszik fixálni. Nyitottságát mind a térségi, mind a hazai és a határon túli társadalmi és kulturális fórumok és együttműködések számára történő folyamatos elérhetőségével biztosítja.

A jövőkép elérését segítő célok:

- harmonikus, élhető település
- folyamatos fejlődés elve
- természeti, táji, épített és kulturális értékek feltárása, ápolása, védelme által az összetartozás, a közös gyökerek őrzése
- hagyományok átadása a fiatalabb generációk számára
- az elvándorlás mértékének csökkentése, növekedés az eltartó képesség függvényében
- terület- és településfejlesztés
- élhető környezet, kiegyensúlyozott társadalom
- pozitív kölcsönhatás a környező településekkel, térségi alközpont szerep megerősítése
- esélyegyenlőség
- tudás alapú társadalom, idegen nyelv ismerete

I.1. A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetére vonatkozóan

Mezőberény társadalmi jövőképe

Mezőberény társadalma 2030-ban:

- az elvándorlás mértéke jelentősen lecsökken, stagnál 2020-hoz képest
- a lakónépesség stagnál vagy inkább növekszik 2020-hoz képest
- a település népességmegtartó ereje nő
- a fiatalok gyermekvállalási kedve erősebb, mint az országos átlag
- a születéskori várható élettartam nő
- az egzisztenciális biztonság garantált
- a fiatalok pozitív jövőképpel bírnak az ittmaradással kapcsolatban: az elvándoroltak szívesen térnek vissza
- a lakosság egészségi állapota: testi-lelki kiegyensúlyozottság jellemzi
- a rekreáció széles skálán mozog és mindenki számára elérhető
- az egészségügyi ellátórendszer kiépített, magas színvonalú
- a jövedelmi viszonyok jók
- nyitott és befogadó a szemlélet a városért tenni akaró, friss gondolatokkal érkező betelepülők iránt
- biztonságos város

Mezőberény gazdasági jövőképe

Mezőberény gazdasága 2030-ban:

- stabil mezőgazdaság: önfenntartó, kiszámítható
- mezőgazdaságra épülő feldolgozóipar: térségi-helyi élelmiszerlánc
- értékesítésre alkalmas hazai, nemzetközi kapcsolatok
- önfenntartó gazdaság
- innovatív helyi termékek
- működő ipari parkok
- magas hozzáadott értékű helyi vállalkozások: informatika, logisztika
- környezetvédő vállalkozások
- a városban bejegyzett kis- és középvállalkozások működőképesek, hálózati és klaszter kapcsolataik stabilak, tőkeellátottságuk jó
- a gazdasági társaságok eredményei hozzásegítik az önkormányzatot az önfenntartóbb település megvalósításához
- 2020-hoz képest a gazdaságilag aktív lakosság aránya növekszik, a munkanélküliségi ráta csökken
- a lakosság életminősége javuló tendenciájú

Mezőberény táji és természeti környezetre vonatkozó jövőképe

Mezőberény táji és természeti környezete 2030-ban:

- megvalósul a táj, a természeti értékek és a stratégiai jelentőségű erőforrások védelme és fenntartható használata
- javul a környezet minősége
- a terület fel- és kihasználtsága is segíti a klímavédelmet
- nő a zöldterületek aránya, használati értékük erősödik
- kiépítésre kerülnek a zöldfolyosók a környező települések és Mezőberény között
- kármentesítés, rekultiváció

Mezőberény épített környezetére vonatkozó jövőképe

Mezőberény épített környezete 2030-ban:

- harmonikus, épített környezet
- kulturális örökségek védelme, rehabilitációja
- kiépült települési közszolgáltatási infrastruktúra
- az elhagyott épületek rekultivációja
- rendezett, vonzó településkép
- kiépített közösségi, szabadidős és multifunkciós terek
- a lakosság az egészségügyi határérték alatti por- és zajmentes városban él
- a lakóterületek élhetőek, fenntarthatóak
- a napelem kezdi átvenni az áramszolgáltatói szerepkört a lakosság körében is
- a közszolgáltatás épületei napelemmel működnek
- a közszolgáltatás mindenki számára elérhető, biztonságos és magas színvonalú
- a közlekedési hálózat kiépített, felújított, az igényeknek megfelelően átépített
- a gazdasági területek hasznosítottak
- megfelelő közösségi közlekedés

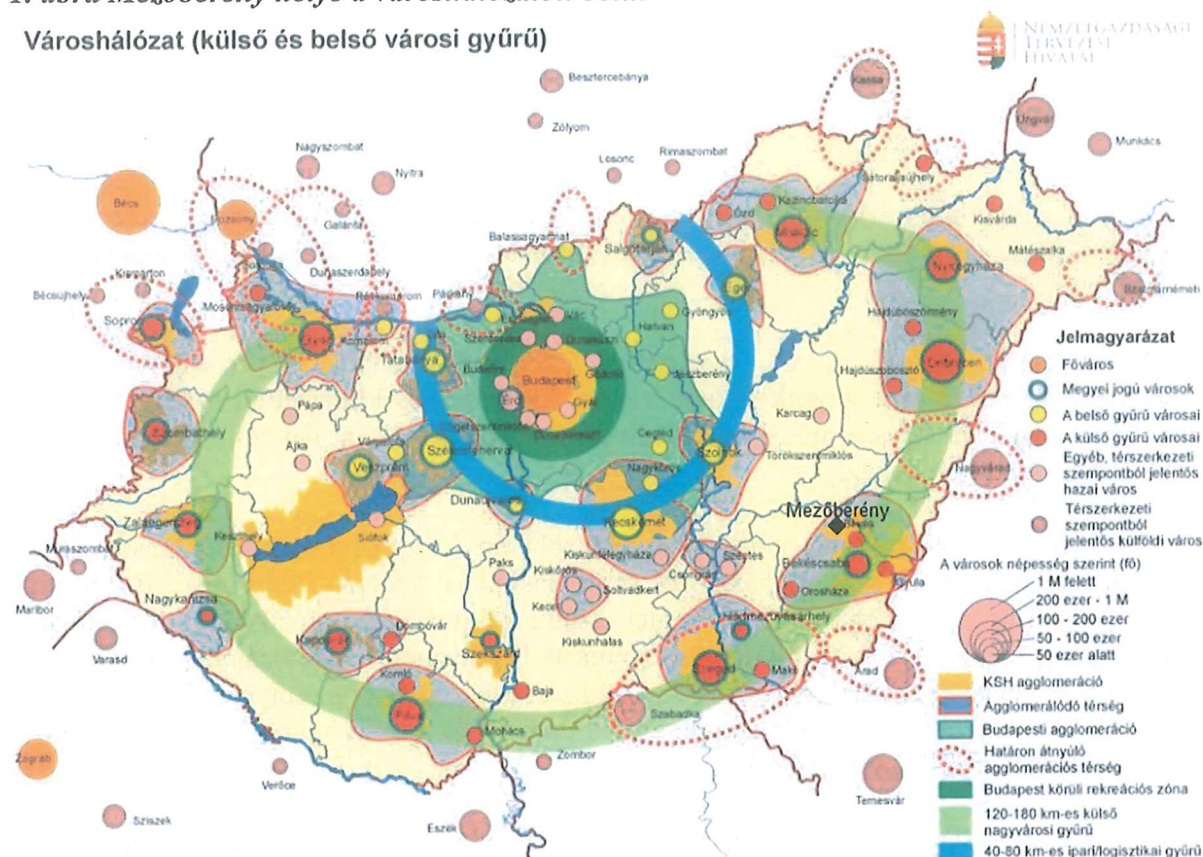
I.2. Mezőberény térségi szerepére vonatkozó jövőképe

Mezőberény város, mint a Békési kistérség egyik centrum települése már jelenleg is folyamatos kapcsolatot tart a térséget alkotó településekkel. A településközi koordinációban a potenciális versenytársak és együttműködők (azonos méretű és adottságú települések) közötti párbeszéd kistérségi/járási szinten történik.

Mezőberény a kistérségi/járási szerepkörből adódóan - Békés mellett - alapfeladatokat is képes ellátni, kérdéses azonban, hogy milyen mértékben képes gazdasági-társadalmi fejlődést generálni az érintett településeken. Megállapítható azonban, hogy a városnak elemi érdeke, hogy ne pontszerű, elszigetelt fejlődés alakuljon ki, mivel a nagy fejlettségbeli különbség nem pozitív ösztönző tényező sem Mezőberény, sem az esetlegesen elmaradottabb települések számára sem.

1. ábra Mezőberény helye a városhálózaton belül

Városhálózat (külső és belső városi gyűrű)

Forrás: Megalopozó vizsgálat, 2021.

Mezőberény által nyújtott szolgáltatások a településközi szerep koordinációjában:

- vállalkozási lehetőség, ezáltal munkahely
- egészségügy és szakellátás
- kiskereskedelmi szolgáltatások
- erős középfokú oktatás
- pénzügyi szolgáltatások
- kulturális lehetőségek
- kommunális szolgáltatások
- ipari területek
- mezőgazdasági termékek
- rekreációs lehetőség, szabadidős tevékenység

A környező kistépelülések által nyújtott szolgáltatások a településközi szerep koordinációjában:

- munkaerő
- lakóterület
- mezőgazdasági termékek
- rekreációs lehetőség, szabadidős tevékenység

A kapcsolatrendszer megmutatja, hogy Mezőberény és a környező kistépelülések között szoros és részleteiben is pontosan meghatározható, lehatárolható egymásra utaltság és a

feladatok felosztása látszik, amelynek az alapja az erősségek építése és a gyengeségek megszüntetését megkívánó gondolkodásmód és a funkciók ésszerű megosztása.

Az egységes fejlődéshez elengedhetetlen a közösen, rendszerben való gondolkozás, hogy a térség képessé váljon arra, hogy problémáit és szükségleteit közösen megfogalmazza, majd ezeket integrált programokká, komplex projekteké alakítsa. A párhuzamos kapacitások és fejlesztések elkerülése a későbbi, esetleges konfliktusok és az elvándorlás megelőzése miatt is fontos, ezért a személyes kapcsolattartás és projektfejlesztési módszerek mindenképpen szükségesek.

A közeli kistelepülésekkel az egyeztetés általában rugalmasabb, személyesebb és közvetlenebb, mivel fejlesztéseik inkább kisebb léptékűek és kifejezetten a helyi lakosság életminőségének javítására irányulnak; szívesen csatlakoznak a nagyobb település adta lendülethez, lehetőségekhez.

Összességében megállapítható tehát, hogy Mezőberény meghatározott településfejlesztési tevékenységeivel és az azt megalapozó stratégiákkal a térségi, több milliárd forintnyi nagyságrendű fejlesztési elképzelések területi szintű kölcsönhatása pozitív mérleget mutat, a hatások kiegészítik, pozitívan felerősítik egymást. Igyekeznek a párhuzamos kapacitásokat létrehozó, egymást kioltó fejlesztéseket elkerülni. A fejlesztések végeredményeként az ellátott funkciók optimalizálva lesznek, ezáltal az Európai Unió egyik legfontosabb alapelvét, a szubszidiaritást is figyelembe veszik.

A továbbfejlődés bázisát az aktív turizmus (kerékpár, vízi, lovas, vadász, horgász), illetve a kulturális, gasztronómiai és rendezvény turizmus erősítése jelentheti, ezzel magas színvonalú komplex kínálatot nyújtva az ideérkezők számára; mindezt a lehetőséget kihasználva a testvérvárosok lakói felé is.

Fejlesztési irányok lehetnek:

- Kálmán Fürdő gyógyvizére épülő, téliesítést biztosító infrastruktúra kiépítése,
- Lovas turizmus a zöld területeken,
- „Zöld folyosó” Mezőberénytől Békéscsabáig,
- Postakocsi járat kiépítése,
- Vadászati lehetőségek elősegítése a külterületen zöldítéssel,
- Kikötő megépítése, vízi- és horgászturizmus fellendítése,
- A Petőfi-Orlai „kultusz” erőteljesebb építése, kihasználása,
- Kerékpáros turizmus feltételeinek kialakítása, Bélmegyer, Vésztő irányába is,
- Gasztrokultúra rendszeresebb bemutatása turisztikai attrakcióként,
- Túraútvonalaink népszerűsítése,
- Vizes élőhelyek program,
- Ligeti attrakciók.

Átfogó cél a térségi szerepre vonatkoztatva:

Mezőberény a Közép-békési centrumtérség tagjaival partnerségben a helyi és részben kistérségi szerepkörének erősítésével „lakható várossá” váljon.

Mezőberény térségi szerepe 2030-ban:

- a térség fejlesztési elképzeléseivel összhangban van a város fejlesztési elképzelése

- a térség gazdasági-mezőgazdasági-élelmiszeripari életének aktív szereplője
- a város turisztikai potenciálja kihasznált, térségi programokba integrált

Indikátorok:

- Ipari területek hasznosítása (ipari park), illetve felújított régi telephelyek rehabilitációja, újbóli használatba vétele
- A Kálmán Fürdő fejlesztése, bővítése
- A város táj- és természetvédelmi feladatainak további magas szintű megoldása
- A Boldisháti-holtág idegenforgalmi hasznosítása
- A vizes élőhelyek rehabilitációja
- Új képzési-átképzési formák helyi meghonosítása
- Rövid ellátási lánc kiépítése
- Helyi termék bolt kialakítása, helyi termék védjegy kialakítása
- Elkerülő út megépítése (46. és 47. sz. főutak közötti kapcsolat megteremtése a belterület kikerülésével)
- A vasútállomás környékének rendbehozatala
- Kikötő létesítése a Kettős-Körösön
- A belterületi forgalmi akadályok, balesetveszélyes kereszteződések feloldása
- A kerékpárutak további kiépítése, meglévők javítása
- Az újonnan megépített és felújított járdák hossza, a felújított szilárdburkolatú utak hossza
- A korszerű, igényes térburkolattal ellátott területek nagyságának további növelése
- A városképbe illő zárt hulladékátrolók létesítése
- A városképbe illő korszerű autóbuszvárók teljes körű kialakítása
- Az új és felújított szociális, oktatási, művelődési, sport és egyéb intézmények száma, illetve az intézmények korszerűsített férőhelyeinek száma
- Akadálymentesítés
- Parkolók száma
- Zöldövezeti területek nagysága
- A helyi védettséget élvező épületek folyamatos felújítása (Wenckheim–Fejérváry kastély, városháza, II. Kerületi Evangélikus Templom)
- A szegregátumokban még meglévő veszélyes, lakhatásra alkalmatlan építmények felszámolása (lebontott épületek száma, jobb lakáskörülmények közé került családok száma)
- Felújított és újonnan épített lakások száma
- Bérlakások száma
- A kulturált közterületek nagysága

I.3. A településfejlesztési elvek rögzítése

Egységben történő gondolkodás:

Mivel az egységben, egészben való gondolkodás egy település életének különböző szegmenseinek (gazdasági, társadalmi-szociális, környezeti, kulturális) szoros összekapcsolódását értjük, ezért tudjuk azt, hogy a településfejlesztési beavatkozások csakis integráltan gondolva érnek célba, válnak hatékonnyá. Ilyen értelemben tehát fontos, hogy a fejlesztési elképzelések ne részterületekre vonatkozzanak. Projektszinten ez úgy értelmezhető, hogy ne a pontszerű városi fejlesztések, hanem az egymás hatását kölcsönösen erősítő,

komplex beruházások megvalósítása kerüljön az előtérbe. Az infrastrukturális beruházások mellett ugyanolyan fontos a szoft-jellegű, a társadalom különböző rétegeit célzó beavatkozások is, vagy az egyszerű eszközbeszerzések, amelyek esetleg több prioritási tengelyhez engednek illeszkedést, vagy a megvalósításba a magántőke is jól bevonható. Az integrált megközelítés koncepció, stratégia és projekt szinten egyaránt alkalmazandó a hatások maximalizálása érdekében.

Időtálló, fenntartható városfejlesztés:

Napjainkban a fenntarthatóság biztosítása minden fejlesztés alapvető feladata, amely a környezeti fenntarthatóságon túl a gazdasági és társadalmi fenntarthatóságot is kell jelentse. Városvezetési szinten ez a tervezés és a megvalósítás időszakában való gondolkodást, az előre tervezést is jelenti, ahol a komplexitás kulcsfontosságú: a környezettudatos közlekedési módok bevezetésétől az épületek energiahatékonyságán át, a lakossági szemléletformálásig, a rövid ellátási láncok kiépítésével, az erőforrások takarékoságáig biztosan tart.

Hatékony fejlesztések:

A hatékony fejlesztések érdekében ismernie kell a város vezetésének, hogy milyen erőforrások állnak rendelkezésre helyi szinten. Mivel ez a költséghatékonyságot is biztosítja, így abszolút reálisan, a tényleges, a rendelkezésre álló keretet kell látni, és a még kihasználatlan, de meglévő forrásokat is így kell felmérni, akár a hasznosításra váró ingatlanok, akár a beruházásra váró területek tekintetében.

Szolidaritás, közösségi szemlélet

A megfelelő partnerség megtalálása, bevonása a településfejlesztési folyamatok valamennyi szakasza esetében perdöntő jelentőséggel bír, hiszen csak így érheti el a valós célját, csak így maradhat hosszú távon is fenntartható, ha a lakossági igényeket, a gazdasági élet szereplőinek igényeit elégíti ki és megfelelő a támogatói, partneri bázisa. Ez a fajta közösségi tervezés a társadalom kohézióját is növeli, hozzájárul a civil szféra erősödéséhez, a helyi identitás kialakulásához, s áttételesen a település népességmegtartó erejének növeléséhez is. Az alulról jövő lakossági kezdeményezéseket a városvezetés támogatja, hiszen így valós igények fogalmazódnak meg a gyakorlat oldaláról és ezáltal a helyi közösségek is működésbe lépnek. Az egyes projektek megvalósulási és fenntartási időszakában kiemelt figyelmet kell fordítani a lakossági tájékoztatásra, az elért eredmények kommunikációjára, valamint a tapasztalatok visszacsatolására. A közösségi szemlélet érvényesítése a szolidaritás elvét is magában foglalja. A település működésekor érvényre kell juttatni az esélyegyenlőségi szempontokat, kiemelt figyelmet kell fordítani az egyes esélyegyenlőségi csoportokra (hátrányos helyzetűek, idősek, nők, romák, fogyatékkal élők) is.

II. Településfejlesztési célok

II.1. A település átfogó fejlesztését szolgáló célok meghatározása

Mezőberény küldetése az, hogy európai értékeket követő, a meglévőkre épülő kulturálisan aktív és gazdaságilag fejlődő, környezettudatos, értékmegőrző és értékteremtő nyitott közösségként képessé váljon az itthon maradás lehetőségét biztosítani az itt élők és a felnövekvő nemzedékek számára, ezáltal a 21. század kulturális, természeti, társadalmi és gazdasági kihívásainak megfelelő élhető, lendületes, befogadó, összetartó és nyüzsgő kisvárossá váljon.

Az átfogó célok bemutatása – GAZDASÁG

Stabil, mezőgazdaság és mezőgazdaság által előállított termékekre épülő feldolgozóipar, rövid ellátási lánc, innovatív, helyi vállalkozások, turisztikai attrakciók fellendítése.

Az átfogó célokhoz tartozó hatásindikátorok részletezése- Gazdaság

Cél	Javasolt indikátor	Mértékegység	Célérték
stabil, mezőgazdaság és mezőgazdaság által előállított termékekre épülő feldolgozóipar	vállalkozások száma	darab	növekvő
rövid ellátási lánc	helyi termék védjegy	darab	növekvő
innovatív, helyi vállalkozások	vállalkozások száma	darab	növekvő
turisztikai attrakciók fellendítése	szolgáltatások elérhetőségének javulása	%	növekvő

Saját szerkesztés, 2021.

Az átfogó célok bemutatása – TÁRSADALOM

A csökkenő lakosságszám megállítása, az elvándorlás mértékének csökkentése, a 3 szegregátum megszüntetése, az életkörülmények javítása, hatékony társadalomfejlesztési eszközök használata, tudatos társadalom kialakítása, nemzetiségi szerepek, hangsúlyok megtartása.

Az átfogó célokhoz tartozó hatásindikátorok részletezése- Társadalom

Cél	Javasolt indikátor	Mértékegység	Célérték
a csökkenő lakosságszám megállítása	helyi lakosságszám	fő	növekvő
az elvándorlás mértékének csökkentése	helyi lakosságszám	fő	növekvő
a 3 szegregátum megszüntetése, az életkörülmények javítása	szegregátummal veszélyeztetett terület nagysága	m2	csökkenő
hatékony társadalomfejlesztési eszközök használata, tudatos társadalom kialakítása	szoft jellegű pályázatok	darab	növekvő
	közszolgáltatás minőségének javulása	%	
	orvosi ellátottság	%	
nemzetiségi szerepek, hangsúlyok megtartása	megtartott nemzetiségi rendezvények	darab	növekvő

Saját szerkesztés, 2021.

Az átfogó célok bemutatása – KÖRNYEZET

Természeti, környezeti értékek védelme, fenntartható erőforrás gazdálkodás, a változó környezeti adottságokhoz való alkalmazkodás, épített környezeti értékek védelme.

Az átfogó célokhoz tartozó hatásindikátorok részletezése- Környezet

Cél	Javasolt indikátor	Mértékegység	Célérték
természeti- környezeti értékek védelme	a települési környezet minőségével való elégedettség változása	%	növekvő
fenntartható erőforrás gazdálkodás			
a változó környezeti adottságokhoz való alkalmazkodás			
épített környezeti értékek védelme			

Saját szerkesztés, 2021.

Az átfogó célok bemutatása – INFRASTRUKTÚRA

Megközelíthetőség javítása vízi, közúti, gyalogos és kerékpáros vonatkozásban.

Az átfogó célokhoz tartozó hatásindikátorok részletezése- Infrastruktúra

Cél	Javasolt indikátor	Mértékegység	Célérték
megközelíthetőség javítása vízi, közúti, gyalogos és kerékpáros vonatkozásban	felújított, kiépített új utak nagysága	m	növekvő
	kikötő építése	darab	
	felújított csomópontok	darab	
	járdafelújítás	m	

Saját szerkesztés, 2021.

Az átfogó célok bemutatása – TÉRSÉGI SZEREP

A településközi koordinációban a párbeszéd kistérségi/járási szinten.

Az átfogó célokhoz tartozó hatásindikátorok részletezése- Térségi szerep

Cél	Javasolt indikátor	Mértékegység	Célérték
a településközi koordinációban a párbeszéd kistérségi/járási szinten	bevonzott települések	darab	növekvő

Saját szerkesztés, 2021.

A tematikus célok:

A T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása a kül- és belterületet, valamint a közlekedési lehetőségek közvetlen környezetét érinti, a célok eléréséhez szükséges fejlesztések hozzájárulnak a kiegyensúlyozott közlekedési rendszer(ek) kialakulásához, az elérhetőség minőségi javulásához. A belső megközelíthetőség elsősorban a városközponti intézmények és szolgáltatások (közszolgáltatások, egészségügyi ellátás, oktatás) gyors és egyszerű elérhetőségét jelenti, ehhez a város minden részén szükség van a feltáró és gyűjtőutak minőségének javítására, a még hiányzó hálózati elemek kiépítésére, a minőségi javítások elvégzésére. A fejlesztések által a városszerkezet alapvetően nem változik meg, ezért a lakosság szokásos fő közlekedési irányainak megváltozása sem várható.

A T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása, a helyben tartás erősítése, és az elvándorlás csökkentése érdekében eltérő mértékben érinti a városrészeket, alapvetően függ a tulajdoni és jövedelmi viszonyoktól, valamint az adott városrész városszerepi funkciójától és a város életében betöltött szerepétől: a városközpontban sokkal jelentősebb az önkormányzat szerepe e tekintetben, hiszen a rész adja meg a város központi funkciójú és feladatú területét. A többi városrész esetében az önkormányzat eszközeit – a konkrét ingatlanfejlesztések mellett – főként a szabályozások adekvát alakítása jelenti, amivel a kedvező területhasználatra ösztönözheti a lakosságot és a vállalkozásokat. A zöldfelületi rendszer szempontjából kiemelt szerepet játszanak a külterületi részek, de emellett a megjelölt parkosítás megvalósítása is kiemelten fontos szereppel bír.

A T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében eltérő módon és mértékben, de a teljes város egészére kiterjed. A különböző méretű gazdasági, élénkítési tervek és intézkedések alapvető és egyértelmű feladat a város társadalmi, gazdasági, szociális jobblétének elérése, illetve az ilyen jellegű hatásainak konzerválása, mely alapvetően a munkanélküliség csökkentését, a fizetőképes kereslet megerősítését, a helyben maradást erősíti, az elvándorlási kedvet csökkenti.

A T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése, T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése, T6-A társadalmi különbségek csökkentése, T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése a kedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkező városrészekre koncentrálnak, mivel alapvető cél a lemaradó területek felzárkóztatása, a különbségek mérséklése, a pozitív hatások hosszú távú konzerválása.

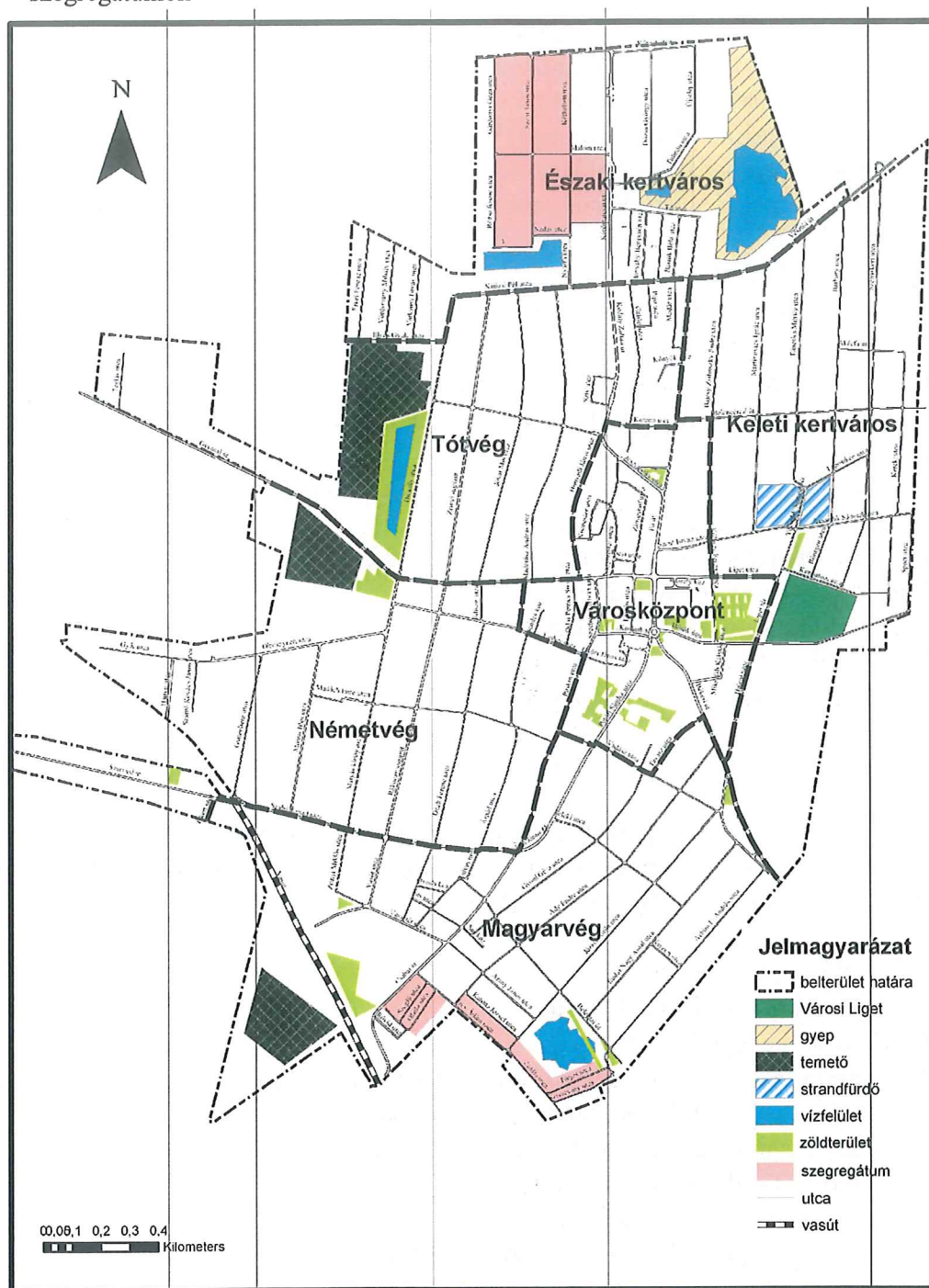
A tematikus célok indikátor rendszere

Tematikus célok	Eredményindikátor	Mértékegység	Bázisérték	Célérték (tendencia)	Indikátor forrása (mérés módja)	Mérés gyakorisága
T1-A külső és belső megközelíthetőség és elérhetőség javítása	kibővített kerékpárutak hossza	m	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati és NIF adatszolgáltatás	évente
	balesetmentes csomópontok felszámolása	db				
	felújított járdák hossza	m				
T2-A mesterséges és természeti környezet állapotának javítása a helyben tartás erősítése és az elvándorlás csökkentése érdekében	környezetvédelmi-energetikai fejlesztések (felújított épület)	db	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente
T3-Fejlesztés és innováció a gazdasági szektor élénkítése érdekében	ipari parkok hasznosítása	ha	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente
	befizetett HIPA	m Ft				
T4-A helyi társadalom közösségi életének fejlesztése, az általános szociális-kulturális jólét erősítése	felzárkóztatási programba bevont lakosok száma	fő	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati, civil adatszolgáltatás	évente
	kulturális rendezvényen részt vevők száma	fő				
T5-A lakosság általános egészségügyi állapotának növelése	A városban élők születéskori várható élettartama	év	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	KSH, NNK	10 évente
T6-A társadalmi különbségek csökkentése	Aktív kereső nélküli háztartások száma	%	meghatározás első éves monitorozásnál	csökkenő	KSH	10 évente
	Szociális bérlakások száma	db		növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente
T7-A szociális ellátórendszer erősítése, bővítése	alapellátásba bevont személyek száma	fő	meghatározás első éves monitorozásnál	növekvő	Önkormányzati adatszolgáltatás	évente

Forrás: Sajat szerkesztés 2021.

II.2. Részcélok és a beavatkozások területi egységeinek meghatározása

2. ábra: A 2010-es Integrált Városfejlesztési Stratégiában lehatárolt városrészek és azonosított szegregátumok

Forrás: szerkesztve a 2010-es Integrált Városfejlesztési Stratégia ábrája alapján

Városközpont

A Városközpont intézményei, ellátórendszere és különféle kereskedelmi-szolgáltatási egységei az egész település és részben a kistérség lakossága számára is nyújtsanak

színvonalas uniós szintű ellátást. A településképet alapvetően meghatározó központi tér (Kossuth tér és környéke) más településrészekkel együtt válják idegenforgalmi vonzerővé.

- A Városközpont járdáinak, közlekedő tereinek új, igényes térburkolása
- A művelődési ház és a könyvtár komplex felújítása
- Az iskolák (gimnázium és általános iskola), a hozzátartozó intézmények (kollégiumok, konyha) és az időszobák komplex felújítása, bővítése, energetika, fűtésrendszerének korszerűsítése
- A polgármesteri hivatal (városháza) bővítése, komplex felújítása, fűtéskorszerűsítése, energetikai racionalizálás, lift beépítése
- A Wenckheim–Fejérváry-kastély teljes felújítása, funkciójának bővítése, kastély belső udvarának rendezése
- Új parkolók kialakítása
- A központi autóbusz-állomás felújítása
- Többfunkciós rendezvénycsarnok
- Az önkormányzati bérlakásépítés folytatása
- A középiskolai kollégium felújítása során minőségi idegenforgalmi szálláshelyek létrehozása
- Komplex iparfejlesztési, munkahely-teremtési és foglalkoztatás-bővítési program helyi termék- és termény-feldolgozás ösztönzése; helyi vállalkozások támogatása; környezetbarát ipari tevékenységek kialakítása, bővítése
- Szabadtéri színpad kialakítása
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés
- Piac rekonstrukciója
- Koncepciók, stratégiák felülvizsgálata

Tótvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

- A Hosszú-tó hasznosítása
- A Thököly út szélesítése, felújítása
- Kerékpárút megépítése a Körösig
- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele, a Jeszenszky – Hunyadi utca – 47-es út kereszteződés átépítése
- A Kodály utcai óvoda energetika, további felújítása
- Járdáépítés és -felújítás több utcában
- Az autóbuszvárók korszerűsítése
- A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés
- Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése

Németvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

- A Mátyás király utca szélesítése, felújítása
- A Vasút utca szélesítése és felújítása
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában
- A balesetveszélyes közlekedési csomópont biztonságosabbá tétele (Rákóczi sugárút – Gyomai út sarok)
- Az autóbuszvárók korszerűsítése
- A népi építészeti emlékek, illetve a városkép alakítása szempontjából meghatározó lakóházak felújítása
- Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés

Magyarvég

E sokszínű városrész az infrastruktúra és az itt lévő intézményhálózat fejlesztésével, a közlekedéshálózat-fejlesztési feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté, amihez az életminőség javítása és az antiszegregációs program sikeres megvalósulása is hozzájárulhat.

- A Magyarvégesi Óvoda felújítása, bővítése, energetika
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában
- A belvízelvezető rendszer további kiépítése
- A csapadékelvezető rendszer további kiépítése
- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele
- A vasútállomás környékének rendbehozatala
- Az autóbuszvárók korszerűsítése
- Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás, komfortosítás
- A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása
- A köztemető és környékének rendezése
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés
- Inkubátorház

Északi kertváros

E szintén sokszínű és eltérő fejlettségű tereket összefogó településrész a lakossági infrastruktúra és a közterek fejlesztésével, valamint az antiszegregációs feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté. E mellett a városrészhez kapcsolódó közlekedési és a környezetvédelmi kihívások rendezésével, új zöldmezős beruházásokra alkalmas területek kialakításával új munkahelyek teremtése is fontos célkitűzés.

- A városközponttól a Körösig kiépítendő kerékpárút (Vésztői úti belterületi szakasza)
- A belvízelvezető-rendszer kiépítése
- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Köröstarcsai út – Kinizsi út sarok)
- A Kinizsi utcai Csiribiri óvoda további felújítása, energetika
- Járdaeépítés és -felújítás több utcában
- A Rózsa és a Gárdonyi utcai lakásokhoz korszerű házi szennyvíztárolók kiépítése
- Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás (Gárdonyi, Rózsa, Szent János u.) I. szegregációs terület

- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés
- A Medvefejes-tó rehabilitációja

Keleti kertváros

A rekreációs és szabadidős szolgáltatások fejlesztésével, a természetvédelmi feladatok megoldásával e városrész igazi kertvárossá válhat, ahol szerencsésen ötvöződhetnek a vonzó lakókörnyezet iránti igények és a városra még alig jellemző idegenforgalom követelményei. Az ipari park kialakítása pedig a munkahelyek bővülését eredményezheti.

- A sportpálya és környékének komplex felújítása
- A Kálmán Fürdő bővítése, korszerűsítése, energetika – a többéves komplex fejlesztés megvalósítása a zeneiskola (egykori úttörőház) épületeinek és parkjának bevonásával, parkoló kialakításával
- A Körösig építendő kerékpárút (Vésztő út belterületi szakasza)
- Járdaépítés és -felújítás több utcában
- A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Hajnal u. – Békési út sarok)
- Városi liget fejlesztése (közvilágítás, kamerarendszer, kültéri játékok)
- A Madarak Házának további funkciókkal való megtöltése, energetika
- Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés
- Önkormányzati utak felújítása

Külterület

A szintén sokszínű külterület az egész települést érintő infrastrukturális fejlesztésekkel, a környezetvédelmi és turisztikai beruházásokkal járul hozzá a sikeres városfejlesztéshez.

- A Boldisháti-holtág további fejlesztése
- Az ivóvíz közmű rendszer kiépítése és korszerűsítése
- Hajókikötő építése a Kettős-Körösön
- Utak építése, korszerűsítése
- Az autóbuszvárók korszerűsítése
- Út- és járdaépítés több külterületi részen

II.2.1. A jövőkép, a településfejlesztési elvek, az átfogó cél és a részcélok kapcsolata

A kapcsolat rendszer szemléltetése

JÖVŐKÉP				
Mezőberény küldetése az, hogy európai értékeket követő, a meglévőkre épülő kulturálisan aktív és gazdaságilag fejlődő, környezettudatos, értékmegőrző és értékteremtő nyitott közösségként képessé váljon az itthon maradás lehetőségét biztosítani az itt élők és a felnövekvő nemzedékek számára, ezáltal a 21. század kulturális, természeti, társadalmi és gazdasági kihívásainak megfelelő élhető, lendületes, befogadó, összetartó és nyüzsgő kisvárossá váljon.				
TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI ELVEK				
Egységben történő gondolkodás	Időtálló, fenntartható városfejlesztés	Hatékony fejlesztések	Szolidaritás, közösségi szemlélet	
ÁTFOGÓ CÉL				
Gazdaság	Társadalom	Környezet	Infrastruktúra	Térségi szerep
Stabil, mezőgazdaság és mezőgazdaság által előállított termékekre épülő feldolgozóipar, rövid ellátási lánc, innovatív, helyi vállalkozások, turisztikai attrakciók fellendítése	A csökkenő lakosságszám megállítása, az elvándorlás mértékének csökkentése, a 3 szegregátum megszüntetése, az életkörülmények javítása, hatékony társadalomfejlesztési eszközök használata, tudatos társadalom kialakítása, nemzeti szerepek, hangsúlyok megtartása	Természeti-környezeti értékek védelme, fenntartható erőforrás gazdálkodás, a változó környezeti adottságokhoz való alkalmazkodás, épített környezeti értékek védelme	Megközelíthetőség javítása vízi, közúti, gyalogos és kerékpáros vonatkozásban	A településközi koordinációban a párbeszéd kistérségi/járási szinten
RÉSZCÉLOK				
Városmag A Városmag intézményei, ellátórendszere és különféle kereskedelmi-szolgáltatási egységei az egész település és részben a kistérség lakossága számára is nyújtsanak színvonalas uniós szintű ellátást. A településképet alapvetően meghatározó központi tér (Kossuth tér és környéke) más településrészekkel együtt válják idegenforgalmi vonzerővé.				
Tóváros A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.				
Németváros A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.				
Magyarváros E sokszínű városrész az infrastruktúra és az itt lévő intézményhálózat fejlesztésével, a közlekedéshálózat-fejlesztési feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté, amihez az életminőség javítása és az antiszegregációs program sikeres megvalósulása is hozzájárulhat.				
Északi kertváros E szintén sokszínű és eltérő fejlettségű tereket összefogó településrész a lakossági infrastruktúra és a közterek fejlesztésével, valamint az antiszegregációs feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté. E mellett a városrészhez kapcsolódó közlekedési és a környezetvédelmi kihívások rendezésével, új zöldmezős beruházásokra alkalmas területek kialakításával új munkahelyek teremtése is fontos célkitűzés.				
Keleti kertváros A rekreációs és szabadidős szolgáltatások fejlesztésével, a természetvédelmi feladatok megoldásával e városrész igazi kertvárossá válhat, ahol szerencsésen ötvöződhetnek a vonzó lakókörnyezet iránti igények és a városra még alig jellemző idegenforgalom követelményei. Az ipari park kialakítása pedig a munkahelyek bővülését eredményezheti.				

Külterület

A szintén sokszínű külterület az egész települést érintő infrastrukturális fejlesztésekkel, a környezetvédelmi és turisztikai beruházásokkal járul hozzá a sikeres városfejlesztéshez.

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

II.2.2. A fejlesztési célok értelmezése az egyes településrészekre

Városcsözpont

A Városcsözpont intézményei, ellátórendszere és különféle kereskedelmi-szolgáltatási egységei az egész település és részben a kistérség lakossága számára is nyújtsanak színvonalas uniós szintű ellátást. A településképet alapvetően meghatározó központi tér (Kossuth tér és környéke) más településrészekkel együtt válják idegenforgalmi vonzerővé.

Fejlesztési elképzelés/Városcsözpont	Indikátor	Mértékegység
A Városcsözpont járdáinak, közlekedő tereinek új igényes térburkolása	Felújított területek nagysága	m2
A művelődési ház és a könyvtár komplex felújítása	Felújított területek nagysága	m2
Az iskolák (gimnázium és általános iskola) és a hozzátartozó intézmények (kollégiumok, konyha) komplex felújítása, bővítése, energetika, fűtésrendszerének korszerűsítése	Felújított épületek száma	db
A polgármesteri hivatal (városháza) bővítése, komplex felújítása, fűtés korszerűsítése, energetikai racionalizálás, lift beépítése	Felújított területek nagysága	m2
A Wenckheim–Fejérváry kastély teljes felújítása, funkciójának bővítése, kastély belső udvarának rendezése	Felújított területek nagysága	m2
Új parkolók kialakítása	Kialakított új területek nagysága	m2
A központi autóbusz-állomás felújítása	Felújított területek nagysága	m2
Többfunkciós rendezvénycsarnok	Kialakított új területek nagysága	m2
Az önkormányzati bérlakásépítés folytatása	Új lakások száma	db
A középiskolai kollégium felújítása során minőségi idegenforgalmi szálláshelyek létrehozása	Felújított területek nagysága	m2
Komplex iparfejlesztési, munkahely-teremtési és foglalkoztatás-bővítési program helyi termék- és terményfeldolgozás ösztönzése; helyi vállalkozások támogatása; környezetbarát ipari tevékenységek kialakítása, bővítése	Segítséget kapott vállalkozások	db
Szabadtéri színpad kialakítása	Kialakított új területek nagysága	m2
Közüvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
Piac rekonstrukciója	Felújított területek nagysága	m2
Koncepciók, stratégiák felülvizsgálata	Elkészült dokumentum	db

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

Tótvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a köztérek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

Fejlesztési elképzelés/ Tótvég	Indikátor	Mértékegység
A Hosszú-tó hasznosítása	Hasznosított területek nagysága	m2
A Thököly út szélesítése, felújítása	Felújított területek nagysága	m2
Kerékpárút megépítése a Körösig	Kialakított új területek nagysága	m
A balesetveszélyes közlekedési csomópont biztonságosabbá	Felújított területek nagysága	m2

tétele (47-es út- Jeszenszky utca- Hunyadi utca keresztezés)		
A Kodály utcai óvoda energetika, további felújítása	Felújított területek nagysága	m2
Járdaépítés- és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m2
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m2
A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása	Felújított épületek száma	db
Közüvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése	Felújított épületek száma	db

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

Németvég

A városrész az itt lévő intézmények és a lakossági infrastruktúra további fejlesztésével, a közterek kiépítésével, a hagyományos építészeti emlékek (lakóházak, utcakép) megőrzésével és az életminőség javításával váljon vonzó lakóövezetté.

Fejlesztési elképzelés/ Németvég	Indikátor	Mértékegység
Mátyás király utca szélesítése, felújítása	Felújított területek nagysága	m2
A Vasút utca szélesítése és felújítása	Felújított területek nagysága	m2
A járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m2
A balesetveszélyes közlekedési csomópont biztonságosabbá tétele (Rákóczi sugárút – Gyomai út sarok)	Felújított területek nagysága	m2
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m2
A népi építészeti emlékek, illetve a városkép alakítása szempontjából meghatározó lakóházak felújítása	Felújított épületek száma	db
Egyházi létesítmények és tevékenységek fejlesztése	Felújított épületek száma	db
Közüvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

Magyarvég

E sokszínű városrész az infrastruktúra és az itt lévő intézményhálózat fejlesztésével, a közlekedéshálózat-fejlesztési feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté, amihez az életminőség javítása és az antiszegregációs program sikeres megvalósulása is hozzájárulhat.

Fejlesztési elképzelés/ Magyarvég	Indikátor	Mértékegység
A Magyarvégesi Óvoda felújítása, bővítése, energetika	Felújított épületek száma	db
Járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m2
A belvízelvezető rendszer további kiépítése	Újonnan kiépített rendszer hossza	m
A csapadékelvezető rendszer további kiépítése	Újonnan kiépített rendszer hossza	m
A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (nem önkormányzati feladat a 47-es és a Szabó Á. utcai kereszteződés)	Felújított területek nagysága	m2
A vasútállomás környékének rendbehozatala	Felújított területek nagysága	m2
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m2
Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás, komfortosítás (volt „London”)	Új vagy felújított lakások száma	db
A népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása	Felújított épületek száma	db
A köztemető és környékének rendezése	Felújított területek nagysága	m2
Közüvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
Inkubátorház	Kialakított új területek nagysága	m2

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

Északi kertváros

E szintén sokszínű és eltérő fejlettségű tereket összefogó településrész a lakossági infrastruktúra és a közterek fejlesztésével, valamint az antiszegregációs feladatok megoldásával váljon vonzó lakóövezetté. E mellett a városrészhez kapcsolódó közlekedési és a környezetvédelmi kihívások rendezésével, új zöldmezős beruházásokra alkalmas területek kialakításával új munkahelyek teremtése is fontos célkitűzés.

Fejlesztési elképzelés/ Északi kertváros	Indikátor	Mértékegység
A városközponttól a Körösig kiépítendő kerékpárút (Vésztői úti belterületi szakasza)	Kialakított új területek nagysága	m
A belvízelvezető-rendszer kiépítése	Újonnan kiépített rendszer hossza	m
A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Köröstarcsai út – Kinizsi út sarok)	Felújított területek nagysága	m ²
A Kinizsi utcai Csiribiri óvoda további felújítása, energetika	Felújított épületek száma	db
Járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m ²
A Rózsa és a Gárdonyi utcai lakásokhoz korszerű házi szennyvíztárolók kiépítése	Újonnan kiépített tárolók	db
Az antiszegregációs program keretében végzendő lakásfelújítás (Gárdonyi, Rózsa, Szent János u.) I. szegregációs terület	Új vagy felújított lakások száma	db
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
A Medvefejes-tó rehabilitációja	Hasznosított területek nagysága	m ²

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

Keleti kertváros

A rekreációs és szabadidős szolgáltatások fejlesztésével, a természetvédelmi feladatok megoldásával e városrész igazi kertvárossá válhat, ahol szerencsésen ötvöződhetnek a vonzó lakókörnyezet iránti igények és a városra még alig jellemző idegenforgalom követelményei. Az ipari park kialakítása pedig a munkahelyek bővülését eredményezheti.

Fejlesztési elképzelés/ Keleti kertváros	Indikátor	Mértékegység
A sportpálya és környékének komplex felújítása	Felújított területek nagysága	m ²
A Kálmán fürdő bővítése, korszerűsítése, energetika – a többéves komplex fejlesztés megvalósítása a zeneiskola (egykori úttörőház) épületeinek és parkjának bevonásával, parkoló kialakításával	Felújított épületek száma	db
A Körösig építendő kerékpárút (Vésztő út belterületi szakasza)	Kialakított új területek nagysága	m
Járdaépítés és felújítás több utcában	Felújított területek nagysága	m ²
A balesetveszélyes közlekedési csomópontok biztonságosabbá tétele (Hajnal u.–Békési út sarok)	Felújított területek nagysága	m ²
Városi liget fejlesztése (közvilágítás, kamerarendszer, kültéri játékok)	Felújított területek nagysága	m ²
A Madarak Házának további funkciókkal való megtöltése, energetika	Új funkciók bevezetése / felújított épületek száma	db
Közvilágítás, kommunális hulladékgyűjtés	Új lámpatestek, szelektív szigetek	db
Önkormányzati utak felújítása	Felújított területek nagysága	m ²

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

Külterület

A szintén sokszínű külterület az egész települést érintő infrastrukturális fejlesztésekkel, a környezetvédelmi és turisztikai beruházásokkal járul hozzá a sikeres városfejlesztéshez.

Fejlesztési elképzelés/ Külterület	Indikátor	Mértékegység
A Boldisháti-holtág további fejlesztése	Hasznosított területek nagysága	m ²
Az ivóvíz közmű rendszer kiépítése és korszerűsítése	Újonnan kiépített vagy felújított rendszer hossza	m
Hajókikötő építése a Kettős-Körösön	Kiépített kikötő	db
Utak építése, korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m ²
Az autóbuszvárók korszerűsítése	Felújított területek nagysága	m ²
Út és járdaépítés több külterületi részen	Felújított területek nagysága	m ²

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

A fejlesztési célok és a városrészek kapcsolata

Célok	Stabil, mezőgazdaság és mezőgazdaság által előállított termékekre épülő feldolgozóipar, rövid ellátási lánc, innovatív, helyi vállalkozások, turisztikai attrakciók fellendítése	A csökkenő lakosságszám megállítása, az elvándorlás mértékének csökkentése, a 3 szegregátum megszüntetése, az életkörülmények javítása, hatékony társadalomfejlesztési eszközök használata, tudatos társadalom kialakítása, nemzetiségi szerepek, hangsúlyok megtartása	Természeti-környezeti értékek védelme, fenntartható erőforrás gazdálkodás, a változó környezeti adottságokhoz való alkalmazkodás, épített környezeti értékek védelme	Megközelíthetőség javítása vízi, közúti, gyalogos és kerékpáros vonatkozásban	A településközi koordinációban a párbeszéd kistérségi/járési szinten
Városközpont					
Tótvég					
Németvég					
Magyarvég					
Északi kertváros					
Keleti kertváros					
Külterület					

	Erős koherencia
	Közepes koherencia
	Gyenge koherencia

Forrás: Saját szerkesztés 2021.

III. Kiinduló adatok a további tervezési feladatokhoz

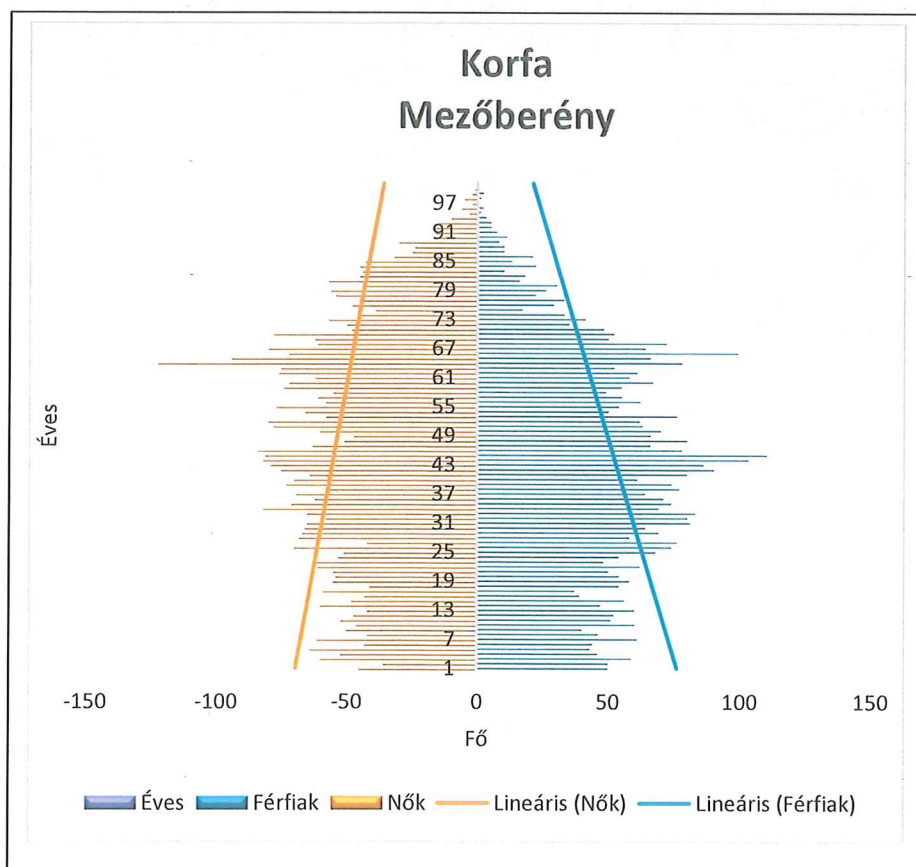
III.1. A stratégiához és a településrendezési eszközök készítéséhez szükséges társadalmi, gazdasági és környezeti adatok meghatározása

III.1.1. Társadalom

Demográfiai jellemzők

A település népességszáma az újratelepítéstől 1941-ig folyamatosan emelkedett, amikor is elérte a 14.500 főt. Ebből a város mai területén 14.029-en éltek. (Mint ismeretes az 1952-ben alapított Csárdaszállás község nyugati fele is a berényi határhoz tartozott.) 1949-re mintegy ezer fővel 13.059-re csökkent a település lélekszáma, amit főként a lakosságcsere és a németek egy részének menekülése, kitelepítése okozott, de a háborús veszteségek (málenkij robot, hadifogság) is apasztotta a berényieket. Lényegében 1940-től láthatjuk a lakónépesség éves százalékos változásának negatív irányba való elmozdulását. Mezőberény lakosságszámának vizsgálatakor szembetűnik a népességszám további folyamatos és egyenletes csökkenése. Például 1970 és 2020 között 12.891 főről 10.254 főre, összesen 2.637 fővel csökkent. Amennyiben csak az elmúlt tíz év adatait figyeljük, akkor a vizsgált időszakban 2009. év állandó lakosságszámához viszonyítva a fogyás 10 év alatt, 685 fővel 6 %-os. Ez a megyében hosszú ideig a legkedvezőbb arányszámot jelentette; napjainkban is a második helyen állunk ennek a mutatószámnak a tekintetében. 2020. január 1-jén 9.800 fős a lakosság száma.

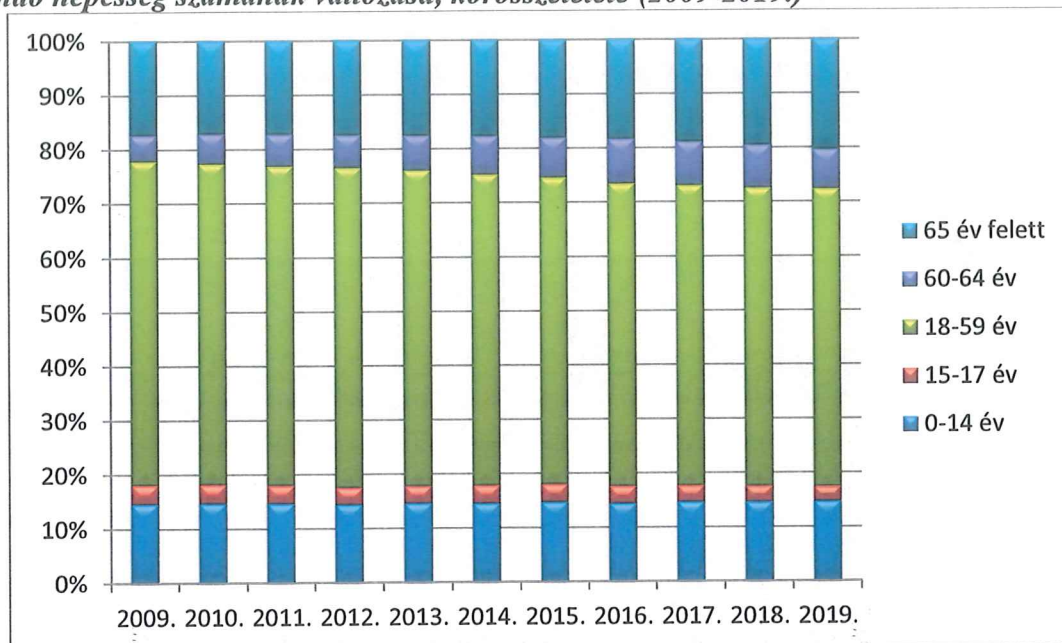
3. ábra Korfa Mezőberényben

Forrás: saját szerkesztés 2021.

Mezőberény korfáját tanulmányozva megállapítható, hogy öregedő képet mutat a település lakosságának korszerinti összetétele. Különösen jól mutatja a tendenciát a 0–17 éves korosztály létszámának alakulása. Míg a középkorú férfi lakosság létszáma meghaladja a nők létszámát, addig a 70 év fölöttiek között már a női lakosok kerülnek többségbe. A korfa mutatóit jól kiegészíti az alábbi táblázat.

Állandó népesség számának változása, korösszetétele (2009-2019.)

Forrás: TeIR/KSH-TSTAR adatok alapján saját szerkesztés 2021.

A gyermek- és fiatalok lakosság egyre szűkülő arányt képez a lakosság összetételében, 2009. és 2019. között 18%-ról 17%-ra csökkent a 0-17 éves korosztály részaránya. Az idős, legalább 65 éves korosztályhoz tartozók létszáma emelkedő tendenciát mutatva ugyanebben az időszakban 17%-ról 20%-ra változott. Ezek a számok az előregedő társadalmat jellemzik, amely azonban nemcsak helyi, hanem országos és európai uniós tendencia is.

A népesség korösszetételének változása (2009-2019.)

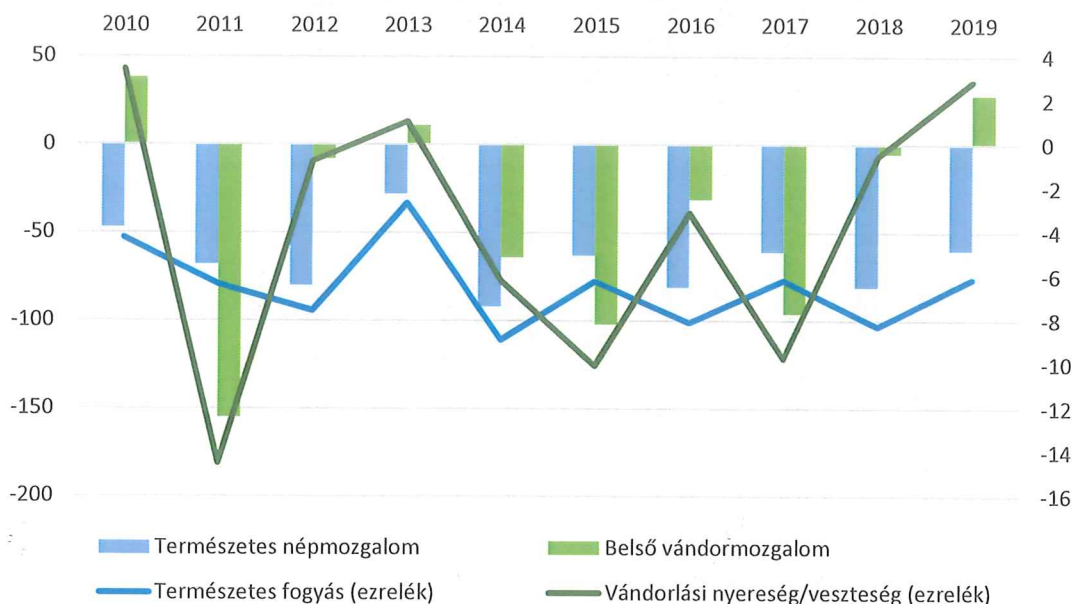
Év	Népesség száma (fő)	0-17 év	18-64 év	65 évtől
2009.	10.939	18,2%	64,5 %	17,3 %
2010.	10.911	18,2 %	64,7 %	17,1 %
2011.	10.817	18,0 %	64,7 %	17,2 %
2012.	10.756	17,6 %	65,1 %	17,4 %
2013.	10.751	17,8 %	64,7 %	17,5 %
2014.	10.647	17,9 %	64,5 %	17,7 %
2015.	10.541	18,1 %	64,0 %	18,0 %
2016.	10.424	17,6 %	64,0 %	18,3 %
2017.	10.354	17,7 %	63,5 %	18,8 %
2018.	10.280	17,6 %	62,9 %	19,5 %
2019.	10.254	17,4 %	62,3 %	20,3 %

Forrás: TeIR/KSH-TSTAR adatok alapján saját szerkesztés 2021.

A halálozások száma a vizsgált időszak mindegyikében jóval meghaladta a születések számát. Az élve születések és a halálozások különbözete a 2014. évben kiugróan magas volt, a 172 fő elhunytal szemben mindössze 76 fő született.

A természetes fogyás 2013-ban ezer lakosra vetítve -2,6% volt, ami a kimagasló születésszámnak köszönhetően ebben az évben jóval kedvezőbben alakult mind a járási (-5,2%), mind a megyei (-7,1%) értékeknél, de kisebb mértékű volt a Dél-Alföldön (-5,3%) és az országban mértéknél is (-3,8%).

4. ábra Az elmúlt évek természetes népmozgalmi és vándormozgalmi trendjei

Forrás: KSH

A munkaerőpiacról eltűnt népesség nagyobb része nyugdíjba vonult (kényszerült) és inaktívvá vált, vagy a hosszabb tanulási idő révén a még iskolába járó eltartottak számát emelte, így a munkanélküliek száma csak mérsékelten emelkedett. 2011-re a foglalkoztatottak száma emelkedett valamelyest, részben a javuló gazdasági helyzet, másrészt az inaktív keresővé válás feltételeinek szigorodása miatt (nyugdíjkorhatár emelése, korkedvezményes nyugdíj és rokkantsági nyugdíj feltételeinek szigorítása). Ezek hatása a gazdaságilag inaktívak számának csökkenésén túl sajnálatosan a munkanélküliek számának emelkedésében is megmutatkozott. Mint az a táblázatból is látszik, a fiatalabb korcsoportok számának csökkenése magával vonta az eltartottak számának csökkenését. A mezőberényi férfi és női népesség gazdasági aktivitásában számottevő eltérések mutatkoznak: míg a foglalkoztatottak és a munkanélküliek körében a férfiak száma a magasabb, ugyanakkor az eltartottak és elsősorban az inaktív keresők esetében a nők felülreprezentáltak. Ez összhangban van a férfiak magasabb átlagos gazdasági aktivitására vonatkozó országos trendekkel és a nők magasabb várható élettartamával.

Az utolsó népszámlálás óta eltelt időszakban a lakosság foglalkoztatottsági helyzete öröndetesen pozitív irányba mozdult. A munkanélküliek száma jelentősen mérséklődött, 2019-ben 428 főre csökkent. Ennek mintegy fele (193 fő) volt már több mint 6 hónapja nyilvántartott tartósan állást kereső. Bár a munkanélküliek számának csökkenésében a

közfoglalkoztatottság növekvő jelentősége is szerepet játszott, a közfoglalkoztatottak száma (2019: 212) önmagában nem magyarázza ezt a számottevő csökkenést.

A helyi foglalkoztatási szerkezet

A foglalkoztatási arány növelésének a helyi politika legfontosabb társadalmi és gazdasági céljai közé kell tartoznia, annak érdekében, hogy a potenciális munkaerőforrásból minél több hasznosuljon, a helyi társadalom eltartó-képessége, megtartó ereje növekedhessen.

Amennyiben a rendszerváltozást és ezzel az 1990-es évet tekintjük alapnak, megfigyelhető, hogy bár a népesség száma Mezőberényben a rendszerváltás óta csak mérsékelt, ugyanakkor folyamatos csökkenést mutat, a foglalkoztatottak száma mind 2001-re, mind pedig 2011-re több, mint 1.000 fővel mérséklődött.

A visszaesés egyaránt érintette a férfi (-750 fő/2001., -631 fő/2011.) és a női (-500 fő/2001., -400 fő/2011.) munkavállalókat is. A munkaerőpiacról eltűnt népesség nagyobb része, közel 1.000 fő, 2001. évben nem a munkanélküliek táborát gyarapította, hanem nyugdíjba vonult (kényszerült), inaktívvá vált, vagy a hosszabb tanulási idő révén a még iskolába járók számát emelte; ezzel szemben 2011. évben már a népesség fogyása mellett a munkanélküliek számának növekedését is megfigyelhetjük és 2001-hez viszonyítva mind az inaktív, mind pedig az eltartottak számának csökkenése mutatkozik.

Összességében az eltartott népesség száma fokozatosan csökken, 2001-ben mintegy 300 fővel, majd 2011-ben további 360 fővel, ami zömmel a csökkenő gyermeklétszámra vezethető vissza. Az inaktívak számának gyarapodása 2001-ben még jócskán meghaladta az 1.000 főt, s ez mind a férfiak (+460 fő), mind pedig a nők (+625 fő) esetében a rendszerváltás utáni transzformációs válságra adott egyéni, háztartási stratégiai válasznak tekinthető. 2011-re ez az adat ismét mérséklődött, de az 1990. évi szintet még nem sikerült elérnie.

Nemzetiségi és felekezeti viszonyok

Újratelepítése óta Mezőberényt több nemzetiségű és felekezetű településként tartják számon. A XIX. század elején a magyarok aránya alig volt több mint 20%, míg a németeké megközelítette a 30, a szlovákoké pedig meghaladta a 45%-ot. A természetes asszimiláció és főként a XX. századi migrációk (a németek kitelepítése és elmenekülése, valamint a magyar-csehszlovák lakosságcsere) és más történelmi traumák azt eredményezték, hogy a XXI. század elejére legalábbis a statisztikai kimutatás szerinti nemzetiségi népesség igen jelentős mértékben visszaessen. Ennek ellenére magyarként is szívesen vállalják nemzetiségi gyökereiket a berényiek, amit megerősíteni látszik a 2011. évi népszámlálás során immár emelkedett nemzetiségi létszámok.

A Mezőberényi Német Hagyományápoló Egyesület 1991-ben alakult, az Orlai utca 3. szám alatt található Német Közösségi Házban kapott helyet. Sokoldalú tevékenysége a kisebbségi kultúra és gasztronómiai szokások ápolásától megemlékezések és rendezvények szervezéséig terjed. A fiatalabb korosztályok számára a Katicabogár Evangélikus Óvoda segíti a német nemzetiség kultúrájának megismerését, valamint a Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégiumban elérhető nyelvoktató német nemzetiségi nevelés-oktatás biztosítja a nemzetiségi kultúra megőrzését.

A Mezőberényi Szlovákok Szervezete 1992-ben alakult, és két kulturális csoportot is felölel: az immár ötvenéves Szlovák Pávakört és a Hagyományörző Klubot. A közösségi házukat a közelmúltban, 2016-ban adták át. A tótvégi Nefelejcs Óvodában szlovák nyelvszoktató program és néphagyomány-örzés folyik, de a városban a kulturális gyökereik iránt érdeklődő felnőtteknek is szerveznek szlovák nyelvtanfolyamokat. A szlovák nemzetiségi hagyományok és gasztrókultúra bemutatására és átadására számos városi rendezvény teremt lehetőséget, közülük kiemelkedik a 2019-ben immár 9. alkalommal megrendezett mezőberényi Töltött Káposzta Fesztivál.

A város nemzetiségi öröksége vallási megoszlásán is lenyomatot hagyott. Míg a betelepülő szlovákok és németek az evangélikus hitet követték, addig a magyarok a reformátusok voltak. A 18. század végén épp ezért két evangélikus templom is épült a városban a két kisebbség számára (és külön német és tót evangélikus temető), ezt nem sokkal követte a 19. század elején a református templom, majd a 19. század végén a katolikus templom megépítése. Az 1880-as években a helyi kis létszámú zsidó közösség is felépítette zsinagógáját, amelyet azonban romló állaga miatt 1985-ben elbontottak. A 2011-es népszámláláson a lakosság 16,4%-a reformátusnak, 12,5%-a evangélikusnak, 8,5%-a pedig római katolikusnak vallotta magát. Továbbá több más keresztény irányzatnak (Hit Gyülekezete, Magyar Pünkösdisták Egyháza) is van a városban gyülekezete. Az egyházak intézményfenntartóként (Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Református Idősek Otthona) is fontos szerepet töltenek be a város életében.

Mezőberény leghíresebb szülötte Orlai Petrics Soma, a hazai történeti festészet jeles képviselője. Nevét az Orlai Petrics Soma Múzeum, 2008. óta pedig az Orlai Petrics Soma Könyvtár, Muzeális Gyűjtemény és Művelődési Központ viseli, amelynek állandó gyűjteményében a festő képei is helyet kaptak. Orlai Petrics Soma unokatestvéri és baráti kapcsolata Petőfi Sándorral széles körben ismert. Petőfi maga is többször megfordult a városban, végül itt írta utolsó versét is (Szörnyű idő...), mielőtt elindult végzetes útjára Bem apó táborába. Helyi kötődésének bemutatása az állandó kiállítás részét képezi, a költő kultuszának ápolása szintén fontos eleme a mezőberényi identitásnak. Az Orlai Petrics Soma Kulturális Központ Muzeális Gyűjteménye az 1806-ban elkészült Wenckheim-Fejérváry kastélyban kapott helyet. A Wenckheimék építészeti öröksége Békés megye fontos arculatformáló eleme – így ez az épület nemcsak a városnak, hanem tágabb környezetének is identitásképző része. A fentiekén túl számos népművészeti (pl. hímzések, csipkék), gasztronómiai (kiemelve helyi termékként a házikolbászt), természeti érték (pl. a vasútállomás idős tölgyei) és kiváló ember munkássága járul hozzá a mezőberényi identitáshoz, amelyek megőrzését a helyi értéktár is segíti.

Az elmúlt önkormányzati választásokon szép számmal szavaztak a mezőberényiek is a kisebbségi/nemzetiségi listákra, aminek eredményként 1994. óta folyamatos a német, a szlovák és – esetükben kisebb szünettel - a cigány kisebbségi/nemzetiségi önkormányzatok léte, kulturális hagyományápoló tevékenysége. Sőt nemzetiségi hagyományápoló és érdekvédelmi egyesületek (Német Hagyományápoló Egyesület, Mezőberényi Szlovákok Szervezete) is alakultak a városban.

III.1.2. Gazdaság

Helyi vállalkozások

2020-ban a 2019. évi bevallások alapján Mezőberényben közel 801 működő vállalkozást tartanak nyilván, ebből a legtöbb 294 társas vállalkozási formában, 268 egyéni vállalkozóként és 239 őstermelőként.

A mezőgazdaság helyi gazdaságban betöltött szerepét jól jelzi, hogy 239 őstermelő és 38 társas vállalkozás, illetve 30 egyéni vállalkozó tevékenykedett az ágazatban, ami az összes regisztrált vállalkozás 38,3%-a. A mezőgazdaságban tevékenykedő cégek, személyek magas száma részben Mezőberény mezővárosi múltjából, másodsorban a természeti adottságaiból fakad. A termőföld minősége, az öntözési lehetőségek, a szaktudás mind hozzájárulnak, hogy Mezőberény területén a mezőgazdasági tevékenység jól jövedelmező legyen és biztosítsa a személyek, családok, vállalkozások megélhetését. Egyik fontos - ha nem a legfontosabb - alappillére a város gazdasági stabilitásának, az ágazat által befizetett iparűzési adó, másodsorban az ebből élő családok vásárlóereje okán. Az ápolt környezet a „határ” és földutak karbantartásával hozzájárulnak a rendezett városképhez, a jó közérzethez, amivel vonzóvá teszik a települést mások számára is. A mezőgazdaság egyik kiugró lehetősége is lehet a városnak, az itt megtermelt alapanyagok feldolgozásával. Sok nagyvállalat biztosítja termelését az itt előállított termékkel, ám a nagy hozzáadott értéket képviselő tevékenység, mint: feldolgozás, csomagolás haszna nem itt csapódik le, ennek helyben tartása munkahelyteremtő hatású lehet. Amennyiben kedvező ökonómiai feltételeket biztosít a város és idecsalogatja a feldolgozókat, legyen az zöldség esetén konzervgyár, gabona esetén malom, úgy a megnövekedett iparűzési adó miatt további forrásokhoz jut, gazdasága még stabilabb és a bővített újratermelés segítőkész lesz.

A nyilvántartott vállalkozások tevékenységük vagy ágazati kód szerinti megoszlása

Ágazat	Nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozók 2018. (2017. évi bevallások alapján) %	Nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozók 2019. (2018. évi bevallások alapján) %	Nyilvántartásban szereplő egyéni vállalkozók 2020. (2019. évi bevallások alapján) % 2020.10.12.
Kereskedelem és vendéglátás	29	21	34
Szolgáltatás	43	50	40
Ipar	17	9	15
Mezőgazdaság	11	20	11

Forrás: Mezőberény Város Önkormányzata

A lakosság jövedelmi viszonyai

A lakosság jövedelmi viszonyaiba enged betekintést a személyi jövedelemadó (szja) néhány alapmutatója. Az 1000 lakosra jutó adózók száma 2015., 2017., 2018-ra a városban érzékelhetően emelkedett, ezzel Mezőberény közelebb került az átlaghoz. A 2015-ben kimutatott 455 ezrelékes szint nagyjából megfelel a megyei átlagnak, az egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó is ennek megfelelően megyei átlagot mutat csak az iparban (pl.: Békéscsaba, Orosháza) és a vendéglátásban (pl.: Gyula, Szarvas) erős települések járnak előttünk nyilván a jobb kereseti lehetőségek és magasabb munkabérek okán.

A NAV adatai alapján 2018-ban összesen 5.186 SZJA adófizető volt, ami szinte pontosan az állandó népesség fele, és megfelel a megyei, illetve országos átlagnak is. Az SZJA adóalapot

képező jövedelem döntő hányada (10,6 mrd forint, 94%) munkajövedelem volt, ami szintén megfelel a hazai trendeknek. A magyar átlaghoz képest a mezőberényi lakosok megélhetésében némileg nagyobb szerephez jut a mezőgazdasági őstermelésből (102 millió forint, 0,9%) és az egyéni vállalkozói formából (146 millió forint, 1,3%) származó jövedelem, míg a társas vállalkozásból származó jövedelemnek (171 millió forint, 1,5%) az országos átlaghoz képest csekélyebb a jelentősége. 2018-ban az egy főre jutó SZJA alapot képző jövedelem Mezőberényben 1 millió 90 ezer forint volt, ami némileg alatta marad a megyei és számottevően az országos értéknek.

A személygépkocsi ellátottság egy további jó indikátora a lakosság jövedelmi helyzetének. A KSH 2019-es adatai alapján Mezőberényben 100 főre 32 személygépkocsi jutott, ami kicsit alacsonyabb a megyei átlagnál, és számottevően alacsonyabb az országos értéknél. Ez is megerősíti, hogy a város lakosainak jövedelmi helyzete érzékelhetően az országos átlag alatt marad.

Mezőberény lakosainak nagy része mezőgazdasági tevékenységet folytat, amely tevékenységhez köthető kedvező adózási feltételek (őstermelői adózás) tovább javítja a lakosság jövedelem viszonyait. Remélhetőleg a következő támogatási ciklusban megmarad a szektor kedvező adózása és a mezőberényi polgárok jobb, könnyebb és színvonalasabb életvitelt folytathatnak. Az így megerősödő vásárlóerőt a helyi kereskedelem és szolgáltató ipar épülésére és erősödésére tudja fordítani.

Kereskedelem, vendéglátás, idegenforgalom

A város kereskedelmi egységeinek 10.000 lakosra jutó száma alapján a kereskedelmi hálózat nem kifejezetten sűrű, alig kétharmada a megye városi átlagának. A bolthálózat strukturális jellemzői valamelyest kedvezőbbek, a festék, vegyi áru, barkács és építési anyagok szegmens, valamint a járműüzlet és üzemanyag-telepek száma magas, igaz, a kifejezetten ruházatra szakosodott boltok aránya a teljes hálózaton belül alacsony. Nem tekinthető hátránynak, hogy az élelmiszerboltok és áruházak száma nem magas, hiszen meglehetősen sok a nem szakboltok száma. Mezőberényt a külföldi és a hazai tulajdonú kiskereskedelmi láncok is „felfedezték”, többek mellett a Tesco, Spar, Pepco, Drogerie Markt, Penny Market, illetve a CBA, COOP és a REAL is egységeket nyitott, üzemeltet a városban. A település centruma mellett a Békési út tekinthető kiskereskedelmi tengelynek, ahol nagyobb alapterületű egységek is megnyíltak az utóbbi években. A nagyobb egységek ugyanakkor a kisboltok számát is csökkentették, (főleg a városi széleken), hiszen a város fizetőképes keresletének bővülése nem állt arányban a kiskereskedelmi eladótér, vagy éppen a választék bővülésével.

2010 és 2016 között a regisztrált munkanélküliek száma az éves 1.018 főről 536 főre csökkent. 2017-ben és 2018-ban 438-439 főben stabilizálódott a számuk, mely után 2019-ben minimális emelkedés következett be. A 2020-as pandémia gazdasági hatásaként az eddig rendelkezésre álló adatok szerint a korábbi kedvező trend megtört, és a nyilvántartott álláskeresők száma emelkedett.

A rendelkezésre álló adatok alapján 2020 első 10 hónapjában a nyilvántartott álláskeresők száma 525 főre adódik, amely 80 fővel haladja meg a korábbi évek adatát. A kedvezőtlen trend javítására az önkormányzatnak csak közvetett eszközei vannak, melyeket gazdasági programjában megfogalmazott fejlesztési célokkal tud befolyásolni. Mezőberény önkormányzata önálló foglalkoztatáspolitikai stratégiával nem rendelkezik.

Az önkormányzat intézményeiben összesen kb. 230 főt foglalkoztat, mely létszámot a jövőben is fenn kíván tartani a megfelelő szintű közszolgálati feladatellátás érdekében.

III.1.3. Környezet

Természeti környezet

A szerényebb ipari kapacitás, valamint a korszerű ipari technológia és a lakossági fogyasztási szokások átalakulása következményeként - a békéscsabai manuális mérőállomás által mért adatok szerint - Békés megye és ezáltal Mezőberény – ipari és kommunális eredetű levegőszennyezettség-mutatói kedvezőek. Az Országos Emissziós Hálózat manuális mérőállomásainak adatai alapján a térség levegője az elmúlt időszakban tisztának minősíthető, az átlagértékek ugyanis határérték alattiak voltak. A kén-dioxid, nitrogén-dioxid és szén-monoxid tekintetében a légszennyezettség az alsó vizsgálati küszöböt nem haladja meg, a szilárd szálló por értéke a felső és az alsó vizsgálati küszöb között van. 2012-ben a minősítés megfelelő, a 2013-2017-es években jó, a további évek kiértékelése azonban még nem történt meg. Az éves átlagértékeken alapuló összesített légszennyezettségi index így összességében jó minősítésű.

Mezőberény közigazgatási területét a Kettős-Köröstől nyugatra eső választóvonallal egyharmad-kétharmad arányban osztja meg, a Körös-Maros köze Békési-sík és a Berettyó-Körösvidék Körösmenti-sík, 83–92 m közötti tengerszint feletti magasságú tökéletes síkság kistájai között. A nyugati területek alacsonyártéri síkságát finom frakciójú felszín közeli üledékek képezik, a keleti részek magas ártéri szintben elhelyezkedő Maros-hordalékkúp síkság keleti peremi részét pedig löszös, ártéri iszapos, agyagos üledékek alkotják. Legjellemzőbb talajtípusok a réti csernozjom, a mezőszegi, a réti és öntéstalajok, valamint a szikesek.

A térség a mérsékelt meleg éghajlati övbe tartozik, a napsütéses órák évi összege 2.000 körüli, az évi középhőmérséklet 10,2-10,4 Celsius fok, a fagymentes időszak hossza 186 nap, évente 550–570 mm csapadék hullik.

A terület vízrajzát tekintve a Körösök vízrendszeréhez tartozik, amely a 19. századi folyószabályozások eredményeként nyerte el mai arculatát. Az időszakosan jelentkező ár- és fakadó vizek elleni védelem szempontjából jelentős szerepe van az árvízvédelmi töltésrendszernek, amihez a várost övező körtöltés is kapcsolódik, ez a védvonal azonban szerkezetileg és műtárgyilag egyaránt korszerűsítésre szorul. Mezőberény területe a Békési ártéri öblözet, valamint a gyulai árvízvédelmi szakaszhoz tartozik. Az árhullámok hosszan, időben elnyúlva érkeznek, a folyó éves nagy vízhozama szélsőséges, éves középhozama pedig egyenletes. A Kettős-Körös vízminősége az oxigénháztartás és a szerves mikro szennyezők tekintetében a legrosszabb (IV., illetve VII. osztály), továbbá II. osztályú a mikrobiológiai összetevők alapján. Jelentős öntözővíz- és belvíz-tározó, illetve rekreációs potenciállal rendelkező tájképi értéket képvisel a Kettős-Körös 30 hektáron elterülő holtág rendszere, amelyből a 2,7 ha-os Bódisháti és a Nagyzugi holtágak a legnagyobbak. Szükség esetén az előbbi holtág a Lászlózugi- és a Bódisháti-csatornából kapja vízutánpótlását.

A belterületi csapadékvizet – a szennyvíztől elkülönülten – elválasztó rendszerben, nyílt földmedrű árkokban és zárt csatornában vezetik el. A lefolyó vizeket a Szettyénesi-, Laposi- és a Lászlózugi-csatornák vezetik a Mezőberényi-főcsatornába, a végső befogadó pedig természetesen a Kettős-Körös. A csatornák karbantartása az ingatlan tulajdonosok

feladata. A város csapadékvizeit a záportározóként funkcionáló I. és II. számú, valamint a Medvefejes-tó (volt vályogvető agyaggödrök) fogadja be. A település közigazgatási területe a 69. számú Kettős-Körös jobb parti és a 74. számú Mezőberényi belvízrendszerhez tartozik egy-egy tulajdonossal, illetve vízgazdálkodási társulás kezelésében. A főként mezőgazdasági vízhasznosítás a belvízelvezetésre, öntözésre, valamint halgazdálkodásra is alkalmas Kettős-Körös szórvány-öntözőrendszeren keresztül történik. A Kettős-Körös által érintett külterületek egyrészt rendszeresen belvízjárta területek, másrészt a hullámtér és nyílt ártér övezeteibe tartoznak. Ennek következménye e területeknek a csúszásveszélyes övezetbe való besorolása is.

A városkörnyéki talajvizek minősége összességében jó, a talajvízszint-csökkenés viszont bizonyított. A városban két termálvíz-kút működik (B-59 jelű, 1050 m talpmélységű és 44 Celsius-fok vízhőmérsékletű, valamint az időközben gyógyvízzé minősített B-95 jelű, 1250 m talpmélységű).

A térség szabályozások előtti fajokban gazdag vizes élőhelyei, rétségei – a megváltozott termelési szokások és társadalmi igények következtében – mára túlnyomó részben szántó művelési ágba kerültek (a terület 80,5 %-a). Jelenleg a mezőberényi határ 91%-a adventív gyomfajokkal jellemezhető mezőgazdasági hasznosítású terület. Ezen belül a város külterületének nyugati része kiváló termőhelyi adottságú (40-42 AK) szántóterület. Mintegy 4% a természeteshez közeli állapotú területek (gyepek, rétek, erdők, nedves élőhelyek) aránya, amit a KMNP Igazgatósága potenciális természeti területként tart nyilván. Jelentős természet- és tájvédelmi értéket képeznek az országos ökológiai hálózat részeként is funkcionáló ökológiai folyósók.

5. ábra Ökológiai folyósók Mezőberény határában

Folyosó	Terület (ha)
Büngösdí-főcsatorna	145,06
Kettős-Körös-ártér	204,07
Folytonos folyosó összesen	349,13
Boldishát	106,44
Döghalmi gyepek	278,24
Fehérhát	3,78
Kérhalom	88,09
Megszakított folyosó összesen	476,55
Együtt összesen	825.68

Forrás: Békés Megye Területrendezési Terve

Mezőberény helyi és országos védettséget élvező területei egyben tájképvédelmi és érzékeny természeti területek, továbbá beletartoznak a Vésztő–Szeghalom környéke fontos az Érzékeny Természeti Terület I övezetébe is.

¹ 2/2002 /I. 23./ KÖM-FVM együttes rendelet mellékletei

6. ábra Mezőberény területének éghajlati jellemzői

Vizsgált meteorológiai tényező	Érték
a levegő évi középhőmérsékletének területi, sokévi átlaga:	10,5-11 °C
a nyári napok száma ($T_{\max} > 25\text{ °C}$):	~90 nap
a téli napok száma ($T_{\max} < 0\text{ °C}$):	~25-30 nap
a júliusi középhőmérséklet sokévi átlaga:	21,5-22 °C
a januári középhőmérséklet sokévi átlaga:	0- -0,5°C
a napfénytartam évi összegének területi, sokévi átlaga:	~2100 óra
a csapadék évi összegének sokévi átlaga:	~500-550 mm

Forrás: Magyarország Nemzeti Atlasza (MNA, 2018). http://www.nemzetiAtlasz.hu/MNA/MNA_2_5.pdf

A mezőgazdaság és a természetvédelem egymás mellett élése is konfliktusforrás. Mezőberény környezetében 1980 ha Natura2000 természetmegőrzési terület, ahol a mezőgazdasági tevékenységet az előírások fokozott betartása mellett lehet végezni. Ezen kívül a város külterületén számos kunhalom található, amelyek jelentős része – elsősorban a nagyüzemi mezőgazdaságnak köszönhetően – mára már elpusztult. Jelenleg a kunhalmok ex lege védettséget élveznek, amely megteremti az alapját a további pusztulás megelőzésének, ezzel együtt olyan részei a természeti környezetnek, amelyek ütközőzónát jelentenek a tájhasználatok között.

Természetvédelmi célkitűzések a Kettős-Körös Natura 2000 területen:

Általános célkitűzés:

A Natura 2000 terület természetvédelmi célkitűzése az azon található, a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok és élőhely típusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása.

Alapadatok

Terület neve: Kettős-Körös

Terület kódja: HUKM20012

Kiterjedés (ha): 1979.86 (a Fekete és a Fehér Körössel együtt)

Épített környezet, hagyományőrzés

A város természetszerűleg rendeletben szabályozza az épített örökség helyi védelmét 25/2003.(XII.22.) sz. R., amelyet kétszer - 2006-ban és 2008-ban – módosított, 2017-ben pedig megalkotta a Mezőberény Településképi Arculati Kézikönyvét. Főbb fejezetei: Örökségünk, Településképi szempontból meghatározó épületek Mezőberényben, Ajánlások, Jó példák, épületek, Épített részletek, Jó példák sajátos építményszíntípusok, Jó példák sajátos építményszíntípusok.

Mezőberény város 2019-ben megalkotta a település képéről szóló új rendeletét. A rendelet célja Mezőberény építészeti értékeinek és településképiének megőrzése a településrendezési tervvel összhangban. A rendelet nagy hangsúlyt fektet a település építészeti értékeinek, építészeti örökségének, a helyi jellegzetességének és a nemzetiségi karakterének megőrzésére.

Részletesen ismerteti a helyi védelmi kategóriákat, és kitér a védett épületek felújításának, az eredeti állapotnak a megőrzési szempontjaira is.

Fontos szempont a település jellegzetes szerkezetének, továbbá az utcakép védelemének és telek beépítésének szabályozása. Összességében a rendelet megfelel a kor követelményeinek. Nagy figyelmet fordít a város épített örökségének megőrzésére, hiszen ez az itt élő és azt létrehozó közösségek kulturális örökségének részét képezi és turisztikai szempontból sem elhanyagolható.

Az említett dokumentumok a város épített örökségének, építészeti értékeinek megőrzését, a városkép védelmét és javítását tűzték ki célként. A Településképi Arculati Kézikönyv erőssége, hogy egy nagyobb egységbe helyezve foglalkozik a táj, a környezet, a kül- és a belterület kialakult harmóniájának megőrzésével, így az épített örökség védelmén kívül a táj, a védett növények, életközösségek megóvásának kérdésével. Az alföldi városok többségéhez hasonlóan Mezőberény legrégebbi építészeti emlékei is korukat tekintve közel három évszázadosak. Funkciójuk alapján egyházi épületek, középületek, lakóházak, ipari épületek és egyéb, főként egykori gazdasági épületek.

Jelenleg a legsürgősebb feladat a Wenckheim-Fejérváry kastély átfogó felújításához kapcsolódó erőforrások főként pályázati úton történő előteremtése. Ez az épület ad otthont a helytörténeti (muzeális) gyűjteménynek is, amely a város történetéhez, néprajzához, mindennapi életéhez kapcsolódó dokumentumokat, tárgyi emlékeket őrzi meg és dolgozza fel. Különösen gazdag a „textiles” anyag, a különféle szőttesek, hímzések, szőrök vagy a helyi viselet más korábbi darabjai. Az egykori gazdag berényi hímzésmotívumokat a városban élő népi iparművész tette országosan is ismertté. A gyűjtemény fennmaradása, gyarapítása, a kiállítás feltételeinek javítása fontos városi érdek, a helyi identitás erősítése mellett a gyűjtemény valamiképpen a helyi turisztikai vonzerőt is erősítheti.

A másik sürgős intézkedési terület a népi építészet emlékeinek utolsó darabjait jelentő lakóházak renoválása, homlokzatuk megőrzése, erre az elmúlt években a város pályázati lehetőséget biztosított.

A hagyományápolás és a helyi identitás erősítésének része, hogy az önkormányzat, a civil szervezetek és az egyházak, közösségük jellegének megfelelően viszik tovább, kutatják, építik be mindennapjaikba hagyományaikat, teremtenek újakat. Különösen fontos szerepet töltenek be a nemzetiiségi szervezetek. Városi szinten a Települési Értéktár fogadja be azokat a tárgyi és szellemi értékeket, melyekre az egész közösség büszke lehet. Mezőberényben népművészek: fafaragó, hímző, szövő, és népi iparművészek tesznek sokat a hagyományok megőrzéséért.

Folyamatosan állítanak szobrot a városhoz kötődő, a városért önzetlenül munkálkodó elhunyt jeles személyiségeknek, vagy örökítik meg emléktáblán a településhez kapcsolódó szomorú és felemelő eseményeket. Néhány példa az utóbbi évek ezirányú tevékenységéből: szobor őrzi egyebek mellett a város szülöttje, a neves festőművész Orlai Petrics Soma, a berényiek százait világra segítő szülészorvos dr. Bak Mihály, a köztisztviselőként álló lelkész Jeszenszky Károly, vagy az egykori polgári iskolai igazgató, kisközségi földművelésügyi miniszter Szabó Árpád emlékét, aki közbenjárásával hazasegítette a málenkij roboton sínylődő berényieket. Az utókor megemlékezik azokról is, akiknek a második világháborút követő években (németek kitelepítése, lakosságcsere) kellett elhagyniuk szülőföldjüket. A Hazatérés kútja, nem csak emlékeztet, de haza is várja Mezőberény szülöttjeit. Az 1956-os forradalom és szabadságharcnak emléket állító tér és köztéri alkotás is a közelmúltban kihelyezett köztéri

alkotások számát gyarapítja. Emléktáblát kapott a kosárlabdasport helyi megteremtője Molnár Miklós, a múzeum megalapítója Hentz Lajos vagy a Petőfi-kutató dr. Irányi István. Természetesen nemzeti történelmünk nagyjai is Kossuth, Széchenyi, Bethlen Gábor és társaik számos emléktáblája és szobra található a városban, Petőfi Sándort pedig (mint közismert) rokonai kapcsolatok fűzték Mezőberényhez, többször is ellátogatott településünkre. A helyi közösség szobrot állított nemzetünk nagy költőjének. Kültéri műalkotásokkal megőrkítette a helyi közösség a testvérvárosi kapcsolatokat is. Mindezen lokálpatrióta hagyományok folytatására az elkövetkezendőkben is szükség lesz.

III.2. A meghatározott területigényes elemek alapján, javaslat a műszaki infrastruktúra fő elemeinek térbeli rendjére és a terület-felhasználásra irányuló településszerkezeti változtatásokra

Mezőberény város településfejlesztési koncepciójának elfogadását követően a településfejlesztési célok megvalósítása, a jövőképből megfogalmazott elvárások elérése érdekében a műszaki infrastruktúra fejlesztése, valamint a területfelhasználás rendje az alábbiak szerint igényel változást.

A településrendezési eszközöket a 314/2012. (XI.8.) korm. rendelet szerinti tartalmi és metodikai követelmények szerint kell elkészíteni.

- A szerkezeti tervet a kormányrendelet 4. számú mellékletében rögzített tervlapi tartalommal és szerkezeti terv leírással kell elkészíteni.
- A Településszerkezeti tervben meg kell jeleníteni Mezőberény város műszaki infrastruktúrája fejlesztésének városszerkezeti szintű javaslatait az alábbi szakágak tekintetében:
 - ✓ vízgazdálkodás és vízellátás (ivó-, ipari-, tűzoltó-, öntözővíz, termálvíz hasznosítás)
 - ✓ szennyvízelvezetés
 - ✓ csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés
 - ✓ energiagazdálkodás és energiaellátás (villamos energia, közvilágítás, gázellátás, távhőellátás és más ellátórendszerek)
 - ✓ elektronikus hírközlés (vezetékes elektronikus hálózat, vezeték nélküli hírközlési építmények).
- A településszerkezeti terv készítésénél különös figyelemmel kell lenni a helyi vállalkozások által kezdeményezett gazdasági területek kijelölésére, az országos és megyei fejlesztési irányok figyelembe vételével a közlekedési infrastruktúra keretében a tervezett elkerülő út nyomvonalának áttekintésére, valamint meg kell teremteni a megújuló energiatermelő létesítmények telepítésének feltételeit.

A Településszerkezeti tervnek összehangolt fejlesztési javaslatot kell tartalmaznia az említett infrastruktúrák fejlesztésére, valamint a tervezésbe újonnan bevont és beépítésre igénybe venni kívánt területek beépítésére.

III.3. Az örökségi értékek és a védettség bemutatása, javaslatok az örökség védelmére és az örökségi érték alapú, fenntartható fejlesztésére

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal országos adatbázisában Mezőberényt illetően 2009. évben összesen 147 régészeti lelőhely volt megjelenítve, amiből 146 lelőhely azonos a 2004-es adatbázissal, az utolsó valószínűleg nem régészeti lelőhely, hanem az újkori kutak helyét jelöli. 2020-ban a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázisát² áttekintve már 166 régészeti lelőhelyet találhatunk Mezőberényben.

A lelőhelyek esetében fontos, hogy a településrendezés során biztosításra kerüljön a régészeti örökség védelme, feltárásának, dokumentálhatóságának biztosítása.

Az Országgyűlés a magyarországi települések jellegzetes és értékes arculatának megóvása, kialakítása, az épített és a természeti környezet egységes védelme, egyben az építési beruházások gyors és sikeres megvalósíthatósága érdekében alkotta meg a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényt, mely felhatalmazása alapján Mezőberény Város Önkormányzata a törvényalkotási cél helyi megvalósításaként, a helyi településkép védelme és alakítása érdekében széleskörű társadalmi bevonással és konszenzus megteremtésével településképi rendeletet, valamint a rendelet szakmai megalapozása érdekében Települési Arculati Kézikönyvet készíttetett és fogadott el.

Mezőberény városának szerkezetét és arculatát a mai napig meghatározza a történelem során itt letelepedett három nemzetiség (szlovák, német és magyar) építészeti kultúrája, hagyományai. Ennek az építészeti kultúrának a megőrzése, megvédése érdekében jelen koncepcióban mind a város épített környezetére vonatkozó jövőképében, mind pedig az egyes beavatkozási területeken megvalósítandó részcélok között kiemelt helyen szerepel a kulturális örökségek védelme, rehabilitációja, ami szerves részét képezi a rendezett, vonzó településkép kialakításának.

A Koncepcióban nevesített javaslatok a város építészeti örökségének védelme és érték alapú, fenntartható fejlesztése érdekében:

Városközpont területén

- a művelődési ház és a könyvtár komplex felújítása (a könyvtár épülete helyi egyedi védelem alatt áll);
- a városháza épületének komplex felújítása (helyi egyedi védelem alatt álló épület);
- a Wenckheim–Fejérváry kastély teljes felújítása, belső udvarának rendezése (a kastély műemléki védelem alatt áll);

Tótvégen – Németvégen – Magyarvégen

- a népi építészeti emlékek (lakóházak) felújítása (helyi egyedi védelem alatt álló épületek, valamint utcakép védelemmel érintett utcaszakaszok)

A város természeti, környezeti értékeinek védelme és ápolása a koncepció átfogó céljai között kiemelésre kerül.

A város közigazgatási területén helyi és országos védettségű természeti értékeket egyaránt találhatunk. Helyi védelem alatt áll a Városi Liget, a Vasútállomáson lévő három db idős tölgy, valamint 2012 évben további kettő terület lett helyi védelem alá helyezve.

² Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adatbázis, <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/31070>, 2020. február 15.

Helyi védeettséget élvező fajok Mezőberényben

Megnevezés	Hrsz.	Védendő terület	Tulajdonos	Védelem indoklása
Három darab kocsányos tölgy (Quercus robur)	684/1.	egyedileg védett természeti emlékek	MÁV Zrt.	A védetség indoka és célja, hogy őrizze és védje Mezőberény dendrológiai és esztétikai értékeit, sokszínűségét, értékes növényvilágát.
Liget	3712.	51.664 m2	Mezőberény Város Önkormányzata	A Ligetben található védett növény és állatvilág megőrzésének elősegítése, természetes körülmények közötti zavartalan feltételek biztosításával.
Nyúlánk sárma (Ornithogalum brevistylum) élőhelye	0285/3.	9800 m2A terület északi része. A terület déli határvonala a Laposi kert 1-es kaputól délre 50 méterre található	magánszemélyek tulajdonában áll	A védett nyúlánk sárma (Ornithogalum brevistylum) a gyepekben több ezres töszámokban fordul elő. A nyúlánk sárma tövenkénti természetvédelmi értéke 2000.- Ft. A növény és a löszgyep, mely élőhelyétől szolgál természetvédelmi szempontból kiemelt jelentőségű, a térségben kevés hasonló élőhely maradt meg. Megőrzése a térségben kiemelkedő jelentőségű. Az érintett terület Békés Megye Területrendezési Tervében Ökológiai folyosó területen található.
Erdei tulipán (Tulipa sylvestris) élőhelye	0363/4.	a terület teljes terjedelmében	Magyar Állam	Az erdei tulipán (Tulipa sylvestris) hazánktól délre őshonos faj. Egyes források szerint kb. 300 éve főúri kertekben, temetőkhöz telepítették szépsége miatt, mások szerint a törökök közvetítésével jutott el hazánkba. Április-május folyamán virágzik. Magyarországon csak kevés helyről jelzik előfordulását, Békés megyében két másik állománya ismert jelenleg, ritkasága miatt védeettsége indokolt a mezőberényi felekezet nélküli temetőben.

[https://www.mezobereny.hu/rendeletek/2. vedett-term.ertek 2017.07.01-tol-6918.pdf](https://www.mezobereny.hu/rendeletek/2.vedett-term.ertek.2017.07.01-tol-6918.pdf)

Országos védelem alatt álló természeti értékek a Szikes-tó (Medvefejes-tó) a Kettős-Körös árterülete, valamint a kunhalmok. Magyarországon valamennyi kunhalom védett. A legjelentősebbeket GPS segítségével felmérték, Mezőberény területén a legjellegzetesebb a Tücsök-halom és az egykori Rókás-halom.

A Koncepcióban nevesített javaslatok a város természeti értékei tekintetében:

- Hosszú-tó hasznosítása a Tótvégen;
- a Medvefejes-tó rehabilitációja (Északi kertváros)
- Városi liget fejlesztése (Keleti kertváros)
- Boldisháti-holtág további fejlesztése (Külterület)